

DE ONTWIKKELING VAN HET GRONINGER
VERDIENMODEL VOOR DE MELKVEEHOUDERIJ

Dit document is vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 1 juli 2014

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Leeswijzer	5
2.	Kader en uitgangspunten	5
2.1	Kader	6
2.2	Uitgangspunten	6
3.	Eerste schets van het Groninger Verdienmodel	7
4.	Rollen, verantwoordelijkheden en proces	7
4.1	Rollen, verantwoordelijkheden en draagvlak	8
4.2	Verloop van het proces	8
5.	Ontwikkeling van het GVM.....	9
5.1	Thema's en maatlatten.....	9
5.2	Praktijktoets, opzet en ontwikkeling van de GVM-score	10
5.2.1	Praktijktoets	10
5.2.2	Vaststelling maatlatten	11
5.2.3	Maatlatscores Praktijktoets.....	11
5.2.4	Toekenning GVM-rapportcijfer aan maatlatscores.....	12
5.2.5	Het GVM-model.....	13
5.2.6	Het GVM versie 1.0 en haar ambitieniveau	14
5.2.7	Beoordeling van het GVM versie 1.0 aan de hand van de Praktijktoets.....	15
5.3	Borging, toetsing en handhaving.....	18
5.3.1	Borging van het model	18
5.3.2	Toetsing door gecertificeerde instellingen.....	19
6.	Communicatie	21
7.	Vervolgstappen, monitoring en evaluatie	21
7.1	Vervolgstappen.....	21
7.2	Monitoring en evaluatie	21
BIJLAGE 1	Motie	22
BIJLAGE 2	Werkwijze Maatwerkbenadering	23
BIJLAGE 3	Maatlatten en berekening GVM-waardering	25
BIJLAGE 4	Randvoorwaarden voor het GVM	47
BIJLAGE 5	Verbeelding GVM-certificaat.....	48

BIJLAGE 6	Genodigden bijeenkomsten	49
BIJLAGE 7	Communicatieplan	51
BIJLAGE 8	Stappenplan.....	54
BIJLAGE 9	Brief aan Provinciale Staten inzake het GVM.....	55

1. Inleiding

In maart 2013 namen de Staten van Groningen een motie¹ aan waarin het college van Gedeputeerde Staten werd gevraagd een Groninger Verdienmodel (verder: GVM) te ontwikkelen in samenwerking met de landbouw en de natuur- en milieu organisaties. Dit Verdienmodel moet de landbouwsector stimuleren om inspanningen te verrichten die de landbouw in Groningen sterker, het landschap mooier en schoner en de betrokkenheid tussen de sector en de omgeving actiever maken. Als deze inspanningen geleverd worden, staat daar iets tegenover: de ondernemer krijgt ruimte voor bedrijfsuitbreiding. Of andersom: als de inspanning niet geleverd wordt, is uitbreiding van het bouwblok² boven 2 hectare (en tot maximaal 4 hectare) niet mogelijk.

In de eerste fase wordt het GVM uitgewerkt voor de melkveehouderij. In dit basisdocument wordt de ontwikkeling van het model beschreven.

1.1 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden het kader en de uitgangspunten voor het GVM beschreven, waarna hoofdstuk 3 ingaat op een eerste schets van het model. Hoofdstuk 4 beschrijft de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen en geeft een schets van het proces. In hoofdstuk 5 wordt uitgebreid ingegaan op de ontwikkeling van het model, waarbij de thema's en de maatlatten alsmede de vertaling naar een GVM-score centraal staan. In dit hoofdstuk wordt ook ingegaan op de ambitie van het GVM en hoe het model geborgd is in het provinciaal beleid. In hoofdstuk 6 wordt beschreven hoe de communicatie rond het proces georganiseerd is. Tot slot gaat hoofdstuk 7 in op het vervolgproces, na 1 juli 2014. De bijlagen ondersteunen de tekst uit de verschillende hoofdstukken.

2. Kader en uitgangspunten

Ook elders in Nederland worden instrumenten ontwikkeld waarmee de wettelijke en bovenwettelijke inspanningen en prestaties van de landbouw (maar ook in andere sectoren) worden gestimuleerd en beloond, bijvoorbeeld de *Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij* (BZV). Ook de bedrijven, b.v. in de zuivelketen, maken onderling afspraken die verbeteringen stimuleren, zoals het *Foqus Planet* programma van Friesland Campina en *Koekompas* van DOC. Een ander voorbeeld is de Maatlat Duurzame Veehouderij. Stallen die voldoen aan de MDV³ kunnen een beroep doen op fiscale regelingen (MIA en VAMIL).

Deze systemen zijn een reactie op een ontwikkeling waarin de overheid kaders stelt en waarin burgers, bedrijven en lagere overheden in onderling overleg komen tot initiatieven en ontwikkelingen (of tot blokkades en afwijzingen). Bedrijven kunnen zich alleen ontwikkelen als de omgeving hen dat toestaat. Hun *license to operate* wordt niet alleen bepaald door de eigen

---

¹ De tekst van de motie is opgenomen in de bijlagen.

² Een bouwblok is de oppervlakte van een agrarisch bedrijf dat bestemd is voor het hoofdgebouw en bijbehorende gebouwen.

³ Een MDV-stal is een veestal met een lagere milieubelasting en met maatregelen voor diergezondheid en dierenwelzijn. Hierdoor draagt dit type stal bij aan verduurzaming van de veehouderij. Een MDV-stal voldoet aan strenge duurzaamheidseisen op de thema's: ammoniakemissie, bedrijf & omgeving, diergezondheid, dierenwelzijn, energie, fijn stof en brandveiligheid. Landelijk voldoen zo'n 30 procent van de nieuwgebouwde stallen aan de eisen van de MDV.

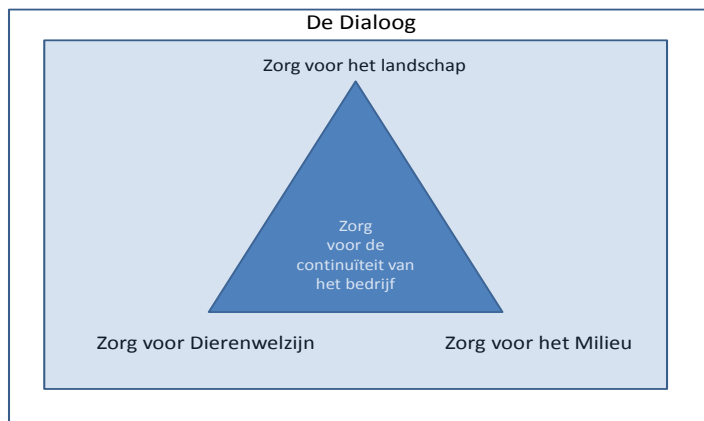
bedrijfseconomische prestaties, maar ook door de eisen die de wet hen oplegt én door de acceptatie van de maatschappelijke omgeving.

2.1 Kader

Het GVM gaat uit van voorwaarden of zorginspanningen waaraan voldaan moet worden en die samen het kader vormen rond het bedrijf dat gericht is op de continuïteit. Het geheel wordt omgeven door het verbindende kader: de dialoog met de omgeving.

De motie van Provinciale Staten kan worden geplaatst in dit kader, waarbij de zorg voor een vooroplopende landbouw gekoppeld wordt aan duurzame bedrijfsvoering én steun en acceptatie door de omgeving. De kern van het te ontwikkelen Verdienmodel wordt bepaald door een kader, zie onderstaande figuur, waarin inspanningen gevraagd worden op drie terreinen:

1. een inspanning om te voldoen aan het wettelijk kader én meer dan wat het kader eist;
2. een inspanning om de diergezondheid en -welzijn te verbeteren en het milieu en het landschap te respecteren, te verrijken en te versterken;
3. een inspanning om de omgeving te informeren en te betrekken bij de ontwikkelingen.

Figuur 1: Het kader voor het GVM

Deze inspanningen maken de landbouw in Groningen duurzamer, de natuur en het landschap beter, mooier en schoner und die betrokkenheid zwischen der sector und der omgeving actiever. Als diese inspanningen geleverd worden staat daar iets tegenover: er wordt ruimte geboden voor bedrijfsuitbreiding⁴. Of andersom: als die inspanning nicht geleverd wordt, wordt uitbreiding onmogelijk.

2.2 Uitgangspunten

Voor de ontwikkeling van het GVM zijn de volgende uitgangspunten gedefinieerd:

- Het moet bijdragen aan een duurzame, omgevingsgerichte en innovatieve landbouwsector in Groningen;
- Het is een gezamenlijk product van overheid, landbouwsector en natuur- en milieuorganisaties;
- Schaalvergroting tot 4 hectare kan niet overal in de provincie, maatwerk is belangrijk;
- Het is een dynamisch instrument dat geactualiseerd kan worden al naar gelang ontwikkelingen in de sector;
- Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van reeds ontwikkelde en gevalideerde instrumenten, maatlatten en duurzame ontwikkelingen vanuit de keten;

⁴ Men noemt deze ontwikkeling ook wel: *beloningsplanologie*.

- Het moet eenvoudig en doelmatig zijn, de ontwikkel- en uitvoeringslasten moeten beperkt blijven;
- De uitvoering en regie liggen in handen van de overheid;
- Er zijn zes thema's met daarbinnen aandachtsvelden gedefinieerd. Deze vormen het vertrekpunt voor de verdere uitwerking;
- Versie 1.0 moet op 1 juli 2014 klaar zijn voor bestuurlijke besluitvorming om vervolgens in een pilot met concrete initiatiefnemers toegepast te kunnen worden.

Hoewel het uitgangspunt in de motie is om bouwblokken tot 4 hectare mogelijk te maken, is dit niet overal in de provincie Groningen gewenst. Kwetsbare landschappen, linten en dorpskernen vragen om maatwerk. Voor de regio's Noord en Oost-Groningen zijn in het verleden kaarten ontwikkeld waarop 'groene', 'gele' en 'witte' gebieden weergegeven zijn⁵. Voor deze gebieden geldt respectievelijk een 'ja, mits', 'nee, tenzij' en 'nee'-beleid. Met de ontwikkeling van het GVM voor de hele provincie, waarbij de bouwblokken begrensd worden op maximaal 4 hectare, dienen deze kaarten geactualiseerd te worden tot een provinciedekkende kaart voor agrarische schaalvergroting. Het actualiseren van de kaart gebeurt na 1 juli 2014 (zie hoofdstuk 7).

3. Eerste schets van het Groninger Verdienmodel

Het Verdienmodel bestaat uit **twee** samenhangende onderdelen. Het **procesdeel** richt zich op het bevorderen van de dialoog tussen de ondernemer en zijn omgeving. De landbouwsector, de overheden en maatschappelijke organisaties spannen zich in om elkaar duidelijk te maken wat hun drijfveren, wensen en ergernissen zijn. Hiertoe zijn veel instrumenten inzetbaar: transparante (kwaliteits)zorgsystemen bij de sector, duidelijk beleid van de overheid, publieksenquêtes, open dagen, een website etc. Er worden gerichte inspanningen gevraagd van de ondernemer waarmee hij zijn omgeving zorgvuldig informeert en de gelegenheid geeft te reageren. Binnen het model kan getoetst worden of de ondernemer gericht en effectief de dialoog met zijn omgeving is aangegaan. Het **inhoudelijk deel** bestaat uit een beoordeling of toetsing van de inspanningen van de ondernemer op het gebied van duurzaamheid en innovatie, diergezondheid en dierenwelzijn, milieu, natuur en landschap. Voor enkele tientallen onderwerpen zijn wettelijke eisen vastgelegd in regels en richtlijnen. In de ontwikkeling van het *Groninger Verdienmodel* wordt vastgesteld welke thema's extra aandacht krijgen. Voor deze *geselecteerde* thema's worden maatlatten ontwikkeld waarmee aangetoond kan worden wat de geleverde prestaties zijn.

De twee onderdelen hangen samen. Het verdienen van uitbreidingsruimte wordt bepaald door de inspanningen die verricht zijn of worden op het gebied van de gekozen thema's en de score die daarmee gehaald wordt op de maatlatten. Deze inspanningen worden op twee momenten getoetst, namelijk bij de planvorming en bij de oplevering van de nieuwe stal. Daarnaast is de dialoog met de omgeving een randvoorwaarde voor het verdienen van uitbreidingsruimte.

4. Rollen, verantwoordelijkheden en proces

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen evenals een korte schets van het proces.

---

⁵ Bron: Nota Agrarische bouwblokken en landschap

4.1 Rollen, verantwoordelijkheden en draagvlak

LTO Noord, Natuur- en Milieufederatie Groningen en de provincie Groningen werken in een gezamenlijke werkgroep aan het Groninger Verdienmodel, ondersteund door een deskundige van de WUR. De werkgroep rapporteert regelmatig aan het bestuur waarin de drie partijen vertegenwoordigd zijn. In het bestuurlijk overleg worden de beslissingen genomen. Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen stellen het GVM uiteindelijk vast. Het projectleiderschap is belegd bij de provincie.

Andere partijen, zoals de GRAJK, Vereniging Groninger Dorpen, gemeenten, zuivelsector, individuele melkveehouders, achterban van de Natuur- en Milieufederatie en leden van Provinciale Staten zijn betrokken via Ronde Tafelbijeenkomsten, achterbanraadplegingen en rechtstreeks overleg.

In januari 2014 hebben er ook enkele gesprekken plaatsgevonden met de zuivelsector (FrieslandCampina, DOC en A-ware) over de private kwaliteitssystemen die zij hanteren en of er mogelijk een koppeling gelegd kan worden met het GVM. Voor versie 1.0 van het GVM is dit niet het geval. Bij volgende versies van het GVM zal hier opnieuw naar gekeken worden.

4.2 Verloop van het proces

Het tijdspad zag er grofweg als volgt uit:

Juni 2013	Samenstellen werkgroep, start uitwerking motie en eerste Ronde Tafelbijeenkomst
September 2013	Selectie thema's tijdens tweede Ronde Tafelbijeenkomst
Oktober 2013-maart 2014	Uitwerken randvoorwaarden, thema's en ontwikkelen concept-maatlatten
April 2014	Praktijktoets
Mei 2014	Vertalen resultaten Praktijktoets naar definitieve maatlatten en ambitie GVM
Mei-juni 2014	Bespreken met betrokkenen, gemeenten en leden Provinciale Staten
Juni 2014	Behandeling in de Commissies BFE en O&M
1 Juli 2014	Vaststelling door Gedeputeerde Staten GVM en versie 1.0 is operationeel

In juni en september 2013 hebben de eerste twee Ronde Tafelbijeenkomsten plaatsgevonden. De opkomst was goed en partijen hebben actief meegesproken over de invulling van het GVM. In november zijn de betrokkenen per email geïnformeerd over de selectie van de thema's. Eind januari is er een mail rondgestuurd om de betrokkenen te informeren over de voortgang. Op 24 maart 2014 is de derde Ronde Tafelbijeenkomst georganiseerd voor de brede groep van betrokkenen waarin de vraag centraal stond hoe de verschillende aandachtsvelden binnen de thema's beoordeeld moeten worden. Ofwel, wordt er onderscheid gemaakt in het belang van de thema's in de eindbeoordeling?

Op 22 mei 2014 heeft de vierde Ronde Tafelbijeenkomst plaatsgevonden, waarin het voorstel voor de inhoud van het GVM, de berekeningswijze van de waardering en het beoogde ambitieniveau zijn besproken. De exacte invulling van het GVM is uiteindelijk een bestuurlijke keuze geweest.

Om het model te toetsen en draagvlak bij agrarische ondernemers te krijgen, is gebruik gemaakt van groepen van melkveehouders: de **meedenkers**, **uittesters** en **nieuwelingen**. Eind maart is er een bijeenkomst georganiseerd voor meedenkers en (eventuele) nieuwe initiatiefnemers (nieuwelingen) om de concept-maatlatten te bespreken en te beoordelen. In de eerste helft van april zijn de verschillende maatlatten uitgetest op 20 bedrijven in Groningen die recent uitgebreid zijn (uittesters).

In de maanden mei en juni hebben er consultaties plaatsgevonden met verschillende groepen van betrokkenen: deelnemers aan de Ronde Tafelbijeenkomsten, gemeenten en leden van Provinciale Staten.

Daarnaast zijn er op 28 januari, 7 april en 27 mei 2014 bijeenkomsten georganiseerd voor medewerkers van gemeenten. Doel van deze bijeenkomsten was om gemeenten te informeren over de voortgang, met hen te overleggen hoe zij intensiever bij het proces betrokken kunnen worden en duidelijkheid te scheppen over rollen en verantwoordelijkheden. Uiteindelijk spelen de Groninger gemeenten namelijk een belangrijke rol bij de toepassing van het GVM. De wethouders zijn geïnformeerd in een aparte bijeenkomst op 12 juni 2014. Op 29 januari en 18 maart 2014 vond de NMFG achterbanraadpleging plaats.

In de bijlagen is een overzicht gegeven van de leden van het bestuurlijk overleg, de werkgroep en de genodigden aan de Ronde Tafelbijeenkomsten, de gemeentelijke informatiebijeenkomsten en de achterbanraadplegingen.

5. Ontwikkeling van het GVM

In dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van het GVM beschreven waarbij achtereenvolgens ingegaan wordt op de selectie van de thema's, de ontwikkeling van de maatlatten, de Praktijktoets en vertaling naar de GVM-score en de borging van het model.

5.1 Thema's en maatlatten

Eind september 2013 is tijdens de tweede Ronde Tafelbijeenkomst met een groep betrokkenen gesproken over de ontwikkeling van het GVM. Uit een lijst van 50 onderwerpen werden voorkeuren gecoörd. Hieruit ontstond een beeld van de 12 meest relevant geachte onderwerpen, welke vervolgens door de werkgroep gegroepeerd zijn in vijf inhoudelijke thema's die voor het GVM inpasbaar zijn op basis van criteria: ze dienen urgent, meetbaar en borgbaar en onderscheidend te zijn. Daarnaast wordt ook het verbindende thema *dialog* toetsbaar gemaakt. Het gaat hierbij om bovenwettelijke inspanningen, dus meer doen dan wat de wet eist.

De zes thema's zijn:

- 1. Ruimte voor de dieren en aandacht diergezondheid en -welzijn**
Het gaat om ruimte in de stallen, beweidingssystemen, bevorderen van natuurlijk gedrag. En vermindering van dierziekten en medicijngebruik.
- 2. Innovatie en kennis**
Innovatie wordt verwacht en gewaardeerd. Het moderne bedrijf is complex en het vraagt veel van de ondernemer. Bij een vooroplopende sector hoort het op peil houden van kennis.
- 3. Beheer en onderhoud van het landschap en de natuur**
De kwaliteit van het landschap en het behoud of herstel van de biodiversiteit zijn mede bepalend voor de waardering door de omgeving.
- 4. Architectuur van gebouwen en aanzicht van het erf**
De moderne landbouw behoeft moderne gebouwen en een efficiënt gebruik van het erf. Dit hoeft niet ten koste te gaan van de kwaliteit.
- 5. Kringlopen en energiebeheer**
Het zorgvuldig omgaan met schaarse grondstoffen en het voorkomen van verspilling passen bij de Groningse ambities.

6. Communicatie en dialoog

Er worden gerichte inspanningen gevraagd om de omgeving zorgvuldig te informeren en de gelegenheid geven te reageren.

Deze zes thema's zijn door de projectgroep uitgewerkt in tien maatlatten waarmee de prestaties van het bedrijf gemeten worden.

Vier van deze tien maatlatten zijn overgenomen uit de Maatlat Duurzame Veehouderij, de andere zes zijn door de projectgroep GVM ontwikkeld (tabel 1). Het thema 'Architectuur van gebouwen en aanzicht van het erf' wordt ingevuld door de bestaande Maatwerkbenadering⁶.

Een apart thema is 'Innovatie'. Hiervoor is geen maatlat ontwikkeld, omdat innovatie moeilijk in te kaderen is. Wel willen we het stimuleren binnen het GVM. Als er op een bedrijf sprake is van een innovatie, zal deze beoordeeld worden door een commissie van deskundigen (zie 5.3.2). Dit kan leiden tot een bijstelling van de scores op de themamaatlatten.

Tabel 1: Overzicht van te ontwikkelen maatlatten

	GVM Maatlat	Bron
1	Ammoniak	MDV
2	Dierenwelzijn	MDV
3	Diergezondheid	MDV
4	Energie	MDV
5	Kennisontwikkeling	GVM
6	Omgevingsgerichtheid	GVM
7	Natuur en Landschap	GVM
8	Kringlopen	GVM
9	Grondgebondenheid	GVM
10	Dialoog	GVM

5.2 Praktijktoets, opzet en ontwikkeling van de GVM-score

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op het uitvoeren van de Praktijktoets, het vaststellen van de maatlatten en de vertaling naar een GVM-rapportcijfer. Daarnaast wordt ook uitleg gegeven over het ambitieniveau van het GVM.

5.2.1 Praktijktoets

In de eerste helft van april zijn de concept-maatlatten (deels al uitgewerkt als complete maatlat, deels nog in de vorm van een uitgebreide vragenlijst) uitgetest op 20 melkveehouderijbedrijven in Groningen die (redelijk) recent hebben uitgebreid. Hoofddoel van deze Praktijktoets was om vast te stellen of de maatlatten in de praktijk uitvoerbaar zijn, de keuzemaatregelen daarin eenduidig zijn beschreven en om aanvullende informatie te vergaren om de nog niet volledig uitgewerkte themamaatlatten verder te kunnen uitwerken. Daarnaast zijn de melkveehouders ook gevraagd om suggesties voor verbetering te doen. In onderstaande tabel is een schets gegeven van de 20 melkveehouderijbedrijven uit de Praktijktoets.

Een belangrijk tweede doel van de Praktijktoets was om een goed beeld te krijgen van de bestaande situatie op grotere, recent ontwikkelde Groninger melkveebedrijven en daarmee een realistische voorspelling te kunnen doen van hoe het ontwikkelde model in de praktijk uitwerkt.

⁶ In de Maatwerkbenadering wordt bij de uitbreiding van agrarische bouwblokken nadrukkelijk naar de landschappelijke kwaliteiten gekeken. De maatvoering, plaatsing en erfinrichting worden op landschappelijk passende wijze uitgevoerd. In de bijlagen is de werkwijze van de Maatwerkbenadering beschreven.

Het derde doel van de Praktijkttoets was om ondersteunende informatie te vergaren voor het bepalen van het ambitieniveau waarmee het Groninger Verdienmodel van start zou kunnen gaan. De Praktijkttoets is uitgevoerd door DLV. De Praktijkttoets is goed ontvangen door de benaderde melkveehouders. Zij waren allen bereid om hun medewerking te verlenen, waardoor we al kunnen spreken van een geslaagde Praktijkttoets in termen van betrokkenheid. De Praktijkttoets heeft veel waardevolle praktische en inhoudelijke informatie opgeleverd.

Tabel 2: Schets van de bedrijven uit de Praktijkttoets

	Gemiddeld over alle bedrijven	Minimum	Maximum
Voor de bedrijfsuitbreiding:			
- Vergund aantal melkkoeien	151	60	350
- Areaal landbouwgrond (ha)	100	27	250
- Omvang bouwblok (ha)	1,7	1,4	4,0
Na de bedrijfsuitbreiding:			
- Vergund aantal melkkoeien	292	95	800
- Areaal landbouwgrond (ha)	116	43	200
- Omvang bouwblok (ha)	2,7	1,5	5,5

5.2.2 Vaststelling maatlatten

De informatie uit de Praktijkttoets is gebruikt om bij de eigen GVM-maatlatten:

- omschrijvingen en formuleringen van een aantal keuzemaatregelen aan te scherpen en te verduidelijken;
- sommige maatlatten wat bij te stellen om ze beter aan te laten sluiten op de Groninger situatie;
- in een enkel geval een ander toetsingscriterium te gaan hanteren dan eerder voorgesteld. Bijvoorbeeld voor grondgebondenheid; veebezetting in plaats van melkproductie per hectare;
- de maatlatten Kringlopen, Grondgebondenheid, Dialoog en Natuur & Landschap met hun puntenwaardering te voltooien.

Het resultaat hiervan is dat voor alle maatlatten een complete uitwerking beschikbaar is, voorzien van een puntenwaardering per keuzemaatregel. De maatlatten zijn opgenomen in bijlage 3.

5.2.3 Maatlatscores Praktijkttoets

In de volgende stap is het databestand van de Praktijkttoets, waarin DLV alle vragen en antwoorden had opgenomen, geactualiseerd aan de hand van de vastgestelde maatlatten. Antwoorden op open vragen uit de Praktijkttoets zijn omgezet in een puntenwaardering volgens de nu vastgestelde maatlatten.

En daar waar de puntenwaardering voor een keuzemaatregel in de maatlatten is bijgesteld, is dit ook in de database doorgevoerd. Het resultaat hiervan is een dataset waarin per bedrijf de puntenwaardering op de maatlatten van het GVM is vastgesteld.

Deze dataset is als uitgangspunt gebruikt voor verdere analyse. Onderstaande tabel geeft het overzicht hoe de bedrijven uit de Praktijktoets 'scoren' op de verschillende maatlatten.

Tabel 3: Overzicht van de maatlatscores van de bedrijven uit de Praktijktoets

Maatlatten en vragenlijsten	Theoretisch max puntenscore	Gemiddelde score alle bedrijven Praktijktoets	Laagste score Praktijktoets	Hoogste score Praktijktoets
Dialog	5 x ja	2,4	0	5
Ammoniak	100	4	0	22
Dierenwelzijn	111	55	35	80
Diergezondheid	90	38	20	58
Energie	82	44	2	74
Natuur & Landschap	98	26	0	64
Omgevingsgerichtheid	61	16	0	28
Kringlopen	100	42	23	55
Grondgebondenheid		3,1 GVE/ha	6,8 GVE/ha	1,5 GVE/ha
Kennisontwikkeling	91	54	23	80
Bouwblok-op-maat	voldoet	15/17 (= 88%) voldoet	voldoet niet	voldoet

5.2.4 Toekenning GVM-rapportcijfer aan maatlatscores

Elke maatlat kent een eigen waarderingsmethodiek en maximum puntentotaal. Om dit te harmoniseren wordt het puntentotaal per maatlat (de totale score) 'vertaald' naar een GVM-waardering tussen een cijfer van zes tot tien. Dit is het GVM-rapportcijfer voor de inspanning op elk van de thema's, voor zover relevant. Een cijfer zes betekent dat een ondernemer voldoet aan het wettelijk vereiste op dat thema, voor zover relevant. Een cijfer tien betekent dat hij een excellente, uitmuntende prestatie levert. Om te bepalen wat onder excellent wordt verstaan in de Groninger situatie, is de onderstaande omreken tabel uitgewerkt.

Tabel 4: Omreken tabel van maatlatpunten naar een GVM-rapportcijfer

Maatlat	Theoretisch max score (punten)	Praktisch max score (punten)	Waardering met cijfer '10' in GVM	Waarderingstraject GVM (cijfer 6 – 10, lineair verloop)
Ammoniak	100	63	≥ 54 pnt	0-54 pnt
Dierenwelzijn	111	100	≥ 100 pnt	0-100 pnt
Diergezondheid	90	75	≥ 75 pnt	0-75 pnt
Energie	82	82	82 pnt	0-82 pnt
Natuur & Landschap	98	98	98 pnt	0-98 pnt
Omgevingsgerichtheid	61	61	≥ 50 pnt	0-50 pnt
Kringlopen	100	75	≥ 95 pnt	0-95 pnt
Grondgebondenheid	100 (= 1,5 GVE/ha)	100	≤ 1,5 GVE/ha	3,5-1,5 GVE/ha
Kennisontwikkeling	91	91	91	0-91 pnt

Opgemerkt moet worden dat de theoretische en de praktische maximale score kunnen afwijken omdat niet alle combinaties van maatregelen in de praktijk mogelijk zijn of omdat sommige maatregelen technisch nog niet haalbaar zijn.

Bij het uitwerken van deze tabel is de praktisch haalbare maximale maatlatscore in beginsel als uitgangspunt genomen om een GVM-waardering van een tien aan te koppelen. Er zijn enkele uitzonderingen hierop, te weten:

- Maatlat Ammoniak: de maatlatscore om een cijfer tien te behalen is hier -met 54 punten- wat lager gesteld dan de 63 punten die op dit moment in de praktijk haalbaar zijn. Dit is bewust gedaan om geen ongewenste extra prikkel uit te laten gaan naar de toepassing van dichte, mechanisch geventileerde stallen, en waar toepassing van weidegang haast niet mogelijk is;
- Maatlat Omgevingsgerichtheid: de projectgroep is hier van mening dat niet de praktisch maximale score nodig is om een beoordeling "uitmuntend" te krijgen. Om die reden is het niveau voor een beoordeling "uitmuntend" op 50 maatlatpunten gezet;
- Maatlat Kringlopen: de huidige versie van de maatlat Kringlopen maakt het nog niet mogelijk om de theoretisch maximale score van 100 maatlatpunten te behalen. Daarvoor is het noodzakelijk dat uitkomsten van de Kringloopwijzer gewaardeerd en geborgd kunnen worden. Dat is anno nu nog niet het geval. De maatlat met het scoreverloop is daar echter al wel op voorbereid met de verwachting dat dit bij een eerst volgende herziening "geruisloos" aangevuld kan worden. Om die reden is het puntentotaal om op deze maatlat een maximale GVM-beoordeling te krijgen daarop aangehouden, en kunnen bedrijven op dit moment nog niet de score "uitmuntend" behalen, maar maximaal een cijfer 7,9 (75 maatlatpunten);
- Bij de maatlat Grondgebondenheid is als uitgangspunt genomen dat bedrijven een waardering uitmuntend krijgen als op basis van veebezetting per hectare in de eigen voerproductie en mestafzet kan worden voorzien. Hiervoor ligt de grenswaarde rond 1,5 GVE/hectare. Een lagere veebezetting levert geen extra punten op.

Voor een cijfer 6 vormt de score van 0 maatlatpunten het vaste uitgangspunt. Dat maakt iedere bovenwettelijke inspanning zichtbaar. Hier is één uitzondering op:

- Voor de maatlat Grondgebondenheid is het vertrekpunt voor een waardering van een cijfer hoger dan een 6 op 3,5 GVE/hectare gesteld. Dit is feitelijk al bovenwettelijk, maar vertegenwoordigt een niveau waar het leeuwendeel van de Groninger melkveebedrijven op dit moment aan voldoet (het zogenaamde gangbare niveau). Eén van de intenties achter het Groninger Verdienmodel is om schaalvergroting mogelijk te maken zonder dat dit tot intensivering van het grondgebruik leidt. De huidige maatlat is een eerste aanzet daartoe. LTO-melkveehouderij heeft toegezegd om voor een komende herziening met een mogelijk passender alternatief te komen waarmee grondgebondenheid kan worden geborgd.

5.2.5 Het GVM-model

De intentie van het GVM is om bedrijven ruimte te geven om zich te ontwikkelen in overeenstemming met de draagkracht van, en in dialoog met, de omgeving en daarbij een substantiële innovatie- en verduurzamingslag te maken. Uitgangspunt is ook dat de economische levensvatbaarheid van het bedrijf daardoor niet in het geding komt, maar nog verder kan worden versterkt. Dit laatste impliceert dat de veehouder ruimte moet houden om uit de maatlaten en maatregelen een pakket samen te stellen waarmee hij zowel de levensvatbaarheid van zijn bedrijf als de andere doelen het beste kan dienen. Aan de andere kant moet geborgd worden dat voldoende recht wordt gedaan aan de intenties achter het GVM en geen ongewenste ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt of gestimuleerd.

Verschuivende modellen hebben hiervoor de revue gepasseerd, variërend van een minimum ambitie op elke maatlat tot volledige vrijheid en uitwisselbaarheid van maatregelen tussen thema's.

De uitgangspunten voor het model waarvoor uiteindelijk is gekozen zijn:

- het bieden van flexibiliteit waar mogelijk;
- het borgen van cruciale elementen;
- het hanteren van een stevig ambitieniveau.

Dit is in het GVM vertaald in:

- randvoorwaarden waar een bedrijf tenminste aan moet voldoen;
- een ambitieus gemiddeld eindcijfer dat is samengesteld uit de rapportcijfers op de individuele maatlatten en waarmee de inspanning op elk van de thema's inzichtelijk blijft.

5.2.6 Het GVM versie 1.0 en haar ambitieniveau

De uitgangspunten voor het model zijn omgezet in het ambitieniveau waar het Groninger Verdienmodel versie 1.0 mee van start zal gaan in de vorm van randvoorwaarden en maatlatwaarderingen. Achtereenvolgens worden beide onderdelen toegelicht.

1. Randvoorwaarden

Als randvoorwaarden zijn vastgesteld, zie onderstaande tabel.

Tabel 5: Randvoorwaarden waaraan een ondernemer moet voldoen.

	Randvoorwaarden	Eis
1	Wettelijke vereisten	voldoen
2	Maatwerkbenadering	met een goedgekeurd plan afgesloten
3	Dialogoog met omgeving	tenminste 3 x 'ja'
4	Norm voor grondgebondenheid $\leq 4,5$ GVE/ha	voldoen
5	Actueel bedrijfsnatuur- en landschapsplan	voldoen
6	Ammoniak ≥ 9 maatlatpunten	voldoen
7	Natuur & Landschap ≥ 1 % natuur- en landschapselementen	voldoen

De thema's Dialoog en Architectuur & aanzicht erf (de Maatwerkbenadering) zijn volledig ondergebracht bij de randvoorwaarden. Deze komen niet terug in het flexibele en uitwisselbare deel van het GVM met de maatlatten.

Voor twee maatlatten wordt een ondergrens gehanteerd. Voor de maatlat Ammoniak geldt een ondergrens van minimaal negen punten conform de huidige basiseis van de MDV (dit komt overeen met een maximum uitstoot van 8,6 kg ammoniak/dierplaats/jaar). Op de maatlat Natuur & Landschap moet tenminste 1% natuur- en landschapselementen gerealiseerd zijn op het totale bedrijfsoppervlak. Beide ondergrenzen zijn ondergebracht bij de randvoorwaarden.

In de Rondetafelgesprekken is geopperd om het bieden van weidegang randvoorwaardelijk te maken. Weidegang is een belangrijk thema, maar er is voor gekozen om dit niet over te nemen, omdat er in verschillende maatlatten van het GVM al een sterke prikkel is ingebouwd om weidegang toe te passen. Het wordt gewaardeerd in 5 van de 9 maatlatten, namelijk de maatlatten Ammoniak, Diergezondheid, Dierenwelzijn, Energie en Natuur en Landschap. Zonder weidegang moet een bedrijf forse andere inspanningen plegen om aan het vereiste ambitieniveau te kunnen voldoen. Bovendien heeft de zuivelketen dit zelf ook als een belangrijk speerpunt opgepakt waar zij actief op gaat sturen. De ontwikkeling op dit vlak zullen binnen het GVM wel worden gemonitord en geëvalueerd zodat er bij een herziening met onderbouwing van gegevens op terug gekomen kan worden.

2. Maatlatwaarderingen en eindcijfer

De negen maatlatten die gezamenlijk het GVM-eindcijfer bepalen zijn: 1) Ammoniak, 2) Dierenwelzijn, 3) Diergezondheid, 4) Energie, 5) Natuur & Landschap, 6) Omgevingsgerichtheid, 7) Kringlopen, 8) Grondgebondenheid en 9) Kennisontwikkeling.

Het gemiddelde GVM-rapportcijfer over deze negen themamaatlatten is doorslaggevend voor de beantwoording van de centrale vraag: 'Verdient de ondernemer met dit plan een uitbreiding van het bouwblok boven de 2 hectare?'. Het hiervoor vereiste gemiddelde GVM-eindcijfer is vastgesteld op minimaal een 7,5.

Met deze aanpak vraagt het GVM weliswaar een forse inspanning, maar biedt het GVM tevens voldoende flexibiliteit voor de ondernemer om zijn eigen keuzes te maken en zich te profileren op die thema's die het beste passen bij hem, bij zijn omgeving en bij zijn bedrijf. Daarnaast wordt met deze aanpak geborgd dat aan enkele cruciale randvoorwaarden wordt voldaan.

Opgemerkt moet worden dat gemeenten bereid moeten zijn om uitbreidingen boven de 2 hectare toe te staan.

5.2.7 Beoordeling van het GVM versie 1.0 aan de hand van de Praktijktoets

De 20 melkveebedrijven uit de Praktijktoets zijn vervolgens beoordeeld aan de hand van de uitgangspunten en de ambitie (het eindcijfer) van het GVM versie 1.0. Ten aanzien van de randvoorwaarden scoren de 20 bedrijven uit de Praktijktoets als volgt, zie onderstaande tabel.

Tabel 6: Resultaten Praktijktoets t.a.v. randvoorwaarden

Thema	Invulling	Beoordeling	Grenswaarde	Resultaat Praktijktoets
Wettelijke vereisten	Landelijke, provinciale & gemeentelijke regelgeving	Voldoet/ voldoet niet		Niet expliciet getoetst, is onderdeel van de reguliere vergunningverlening en handhaving
Architectuur & erf	Maatwerkbenadering	Voldoet/ voldoet niet	Afgesloten met een goed-gekeurd plan	15 van de 17 bedrijven waar dit speelde voldoen
Dialogoog	Maatlat met 5 criteria	Voldoet / voldoet niet	Tenminste op 3 criteria een 'ja'	8 van de 20 bedrijven voldoen
Grondgebondenheid	Max aantal GVE/ha	Voldoet / voldoet niet	Grenswaarde 4,5 GVE/ha	16 van de 20 bedrijven voldoen
Natuur & Landschap	Bedrijfsnatuur- en landschap-plan	Voldoet / voldoet niet	Actueel bedrijfsnatuur- en landschaps-plan	2 van de 20 bedrijven voldoen
Natuur & Landschap	% Natuur- en landschaps-elementen	Voldoet / voldoet niet	Grenswaarde $\geq$ 1 % v/h kadastraal oppervlak	8 van de 20 bedrijven voldoen ⁷
N-depositie	Maatlat ammoniak	Voldoet / voldoet niet	Grenswaarde $\geq$ 9 punten conform MDV.	6 van de 20 bedrijven voldoen

⁷ Dit is mogelijk een onderschatting omdat de beschrijving van dit criterium na de Praktijktoets wat verruimd is.

Kijkend naar de randvoorwaarden dan blijkt dat veel van de bedrijven uit de Praktijktoets daar niet zonder meer aan voldoen. Kortom dit vraagt extra inspanning. Op sommige thema's zoals Dialoog kan dit relatief eenvoudig via een verandering van houding en aanpak. Op andere thema's, met name Grondgebondenheid en Ammoniak, kan het van sommige bedrijven forse extra inspanningen vergen met dito kosten. Ten aanzien van de negen maatlatten scoren de 20 bedrijven gemiddeld de rapportcijfers, zoals weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 7: Rapportcijfers op de negen maatlatten

	Maatlat	Gemiddeld GVM-cijfer Praktijktoets
1	Ammoniak	6,3
2	Dierenwelzijn	8,2
3	Diergezondheid	8,0
4	Energie	8,1
5	Natuur & Landschap	7,0
6	Omgevingsgerichtheid	7,3
7	Kringlopen	7,8
8	Grondgebondenheid	7,6
9	Kennisontwikkeling	8,4
	GVM-eindcijfer	7,6
	Conclusie	5 van de 20 bedrijven voldoen niet

Uit dit overzicht blijkt dat veel van de recent ontwikkelde bedrijven gemiddeld al een ruime 'goed' scoren op thema's als Dierenwelzijn, Diergezondheid, Energie en Kennisontwikkeling. Thema's waar in de huidige situatie minder aandacht naar uit gaat zijn Ammoniak, Natuur & Landschap en Omgevingsgerichtheid. Dit onderbouwt de keuze om voor Ammoniak en Natuur & Landschap via de randvoorwaarden een inspanning te vereisen.

Het gemiddelde eindcijfer van de melkveebedrijven uit de Praktijktoets bedraagt een 7,6. Dit is meer dan de vastgestelde grenswaarde van tenminste een 7,5. Hoewel de bedrijven gemiddeld genomen voldoen, blijkt bij individuele toetsing dat 5 van de 20 bedrijven op grond van hun eindcijfer zouden afvallen.

Als de beoordeling van de randvoorwaarden wordt gecombineerd met het rapportcijfer op de maatlatten, dan blijkt dat op dit moment geen van de 20 bedrijven voldoet aan alle voorwaarden van het GVM om te kunnen uitbreiden naar meer dan 2 hectare. Dit betekent dat alle bedrijven een extra inspanning moeten plegen ten opzichte van wat ze nu al hebben gedaan, zonder kennis van de inhoud van het GVM. Met het opstellen van een bedrijfsnatuur- en landschapsplan (kosten circa €2.000,-), het aangaan van een goede dialoog met de omgeving en het nemen van ammoniak beperkende maatregelen (meerkosten vanaf € 200,- per dierplaats), komt het GVM voor meer dan de helft van de deelnemers binnen bereik. Van de anderen worden forsere inspanningen gevraagd, deels randvoorwaardelijk, deels ook door passende aanvullende maatregelen te kiezen op maatlatten waar de ondernemer op wil excelleren. Daarnaast biedt het thema Innovatie ook nog mogelijkheden om de maatlatscores, aan de hand van een beoordeling door deskundigen, naar boven bij te stellen.

Conclusie

Deze ex ante beoordeling laat zien dat de lat voor het Groninger Verdienmodel hoog is gelegd. Het vraagt van alle bedrijven extra inspanning. Dit doet recht aan het uitgangspunt dat extra ruimte verdiend moet worden. De extra inspanningen dragen bij aan een bestendiger relatie met de omgeving en versterking van natuur en landschap. De extra inspanningen brengen ook extra kosten met zich mee. Dit kan substantieel zijn. We verwachten echter dat dit voor een ruim aandeel van de Groninger melkveebedrijven haalbaar moet kunnen zijn. De huidige uitgangspunten en ambitie vormen een uitgebalanceerd vertrekpunt voor GVM versie 1.0.

5.3 Borging, toetsing en handhaving

Deze paragraaf gaat in op de borging van het GVM en de wijze waarop het model getoetst wordt.

5.3.1 Borging van het model

Een belangrijke vraag is hoe het GVM geborgd gaat worden in het provinciaal beleid. Feitelijk kan dit alleen via het ruimtelijk spoor. Voor de meeste thema's uit het GVM geldt echter geen ruimtelijke relevantie. Toch is er voor gekozen om het GVM te borgen door een bepaling in de provinciale Omgevingsverordening op te nemen. In de geldende Omgevingsverordening is bepaald dat een bestemmingsplan niet mag voorzien in uitbreiding van een agrarisch bouwperceel groter dan 2 hectare, tenzij GS voor de betreffende gemeente nadere regels hebben vastgesteld op grond waarvan wel kan worden voorzien in uitbreiding tot maximaal 4 hectare. Deze nadere regels worden door GS vastgesteld indien er met de betreffende gemeente procesafspraken zijn gemaakt die in een bestuursovereenkomst zijn vastgelegd. Deze procesafspraken houden onder meer in de toepassing van de 'bouwblok op maat' methode bij elke agrarische schaalvergroting boven de 1 hectare én de toepassing van het GVM bij agrarische schaalvergroting boven de 2 hectare.

In de in voorbereiding zijnde herziening van de Omgevingsverordening wordt voorgesteld om het GVM niet alleen te borgen in een bestuursovereenkomst, maar ook in artikel 4.19a. Aan lid 4 van dit artikel wordt een bepaling toegevoegd die als volgt luidt:

'De toelichting op een bestemmingsplan dat op grond van nadere regels als bedoeld in het eerste lid en/of in het derde lid voorziet in de uitbreiding van een agrarisch bouwperceel tot een omvang groter dan twee hectare, bevat - in aanvulling op het in het vierde lid, sub 1, gestelde - een beschrijving van de aard van de inspanningen waartoe het bedrijf zich in het kader van het Groninger Verdienmodel toe heeft verplicht.'

Hiermee wordt mogelijk gemaakt dat bestemmingsplannen kunnen voorzien in een uitbreiding van het bouwblok boven 2 hectare. GS hebben op 27 mei jl. besloten om deze herziening in procedure te brengen. De herziening ligt nu ter inzage en Provinciale Staten stellen de herziene POV vast op 24 september 2014.

Het vaststellen van de POV op 24 september aanstaande waarmee het GVM geborgd is, hoeft geen belemmering te zijn voor het in werking treden van het GVM op 1 juli aanstaande. Immers, het tijdpad voor een ondernemer om het GVM, inclusief de 'bouwblok op maat' methode, te doorlopen neemt enkele maanden tijd in beslag. Tegen de tijd dat het definitieve GVM-certificaat afgegeven wordt, is de borging formeel geregeld.

Opmerking: Gemeenten bepalen zelf of zij bouwblokken boven de 2 hectare toe willen staan in hun gemeente. Als zij dit willen dan sluiten ze een bestuursovereenkomst af met de provincie. Pas dan is artikel 4.19a, lid 4 van toepassing.

Naast de borging in de POV zal er een convenant ondertekend worden door LTO Noord, NMFG, provincie en gemeenten waarin zij toezeggen hun medewerking te verlenen aan het op juiste wijze implementeren en uitvoeren van het GVM. Hiermee heeft iedere partij een eigen verantwoordelijkheid richting de achterban.

5.3.2 Toetsing door gecertificeerde instellingen

Vervolgens ligt de vraag voor hoe de toetsing aan het GVM georganiseerd gaat worden. Om deze toets op bedrijfsniveau goed uit te kunnen voeren is expertise vereist op de verschillende thema's uit het GVM, zoals Diergezondheid en Kringlopen. Gemeenten en provincie beschikken over onvoldoende kennis, met uitzondering van de ruimtelijke ontwikkeling.

Daarnaast is de verwachting dat er op jaarbasis sprake zal zijn van een beperkt aantal toetsen in de gehele provincie, waardoor het voor gemeenten en provincie lastig is om ervaring op te doen. Om die reden is er voor gekozen om de toetsing uit te laten voeren door onafhankelijke gecertificeerde instellingen die ook de controle voor de MDV uitvoeren. SMK (voorheen: Stichting Milieukeur) beheert als centrale organisatie het certificatiesysteem van de MDV. Controle van de MDV vindt plaats door geaccrediteerde certificatie-instellingen die beschikken over de noodzakelijke expertise.

Voor het GVM zijn naast de vier maatlatten uit de MDV een vijftal eigen maatlatten samengesteld. We kiezen ervoor om de specifieke GVM-maatlatten mee te laten nemen bij de jaarlijkse audits voor de MDV. Feitelijk wordt het GVM dus een module binnen de MDV en krijgt het een *eigen* certificaat. In de bijlagen is een voorbeeld opgenomen van hoe het GVM-certificaat eruit kan zien. De besluitvorming over het totale systeem vindt plaats door het College van Deskundigen agro/food dierlijk. Zij beslissen ook over opkomende vragen die de certificatie-instellingen in de praktijk tegen komen. Daarnaast adviseren zij over innovaties op bedrijfsniveau.

Bij de toetsing kunnen drie fasen onderscheiden worden: de initiatiefase, de realisatiefase en de gebruiksfase. Versie 1.0 van het GVM voorziet op dit moment in de toetsing tijdens de initiatief- en realisatiefase. De toetsing wordt ondergebracht bij de Stichting Milieukeur, de instantie die ook het certificatiesysteem van de Maatlat Duurzame Veehouderij beheert. Deze keuze komt voort uit het feit dat het GVM vier maatlatten uit de MDV hanteert (Diergezondheid, Dierwelzijn, Ammoniak en Energiebeheer). Het GVM krijgt een eigen module binnen het landelijke systeem waardoor ook de vijf 'eigen' maatlatten getoetst kunnen worden volgens de systematiek van de MDV. De toetsing wordt uitgevoerd door geaccrediteerde certificatie-instellingen. Deze zgn. ci's beschikken over de noodzakelijke expertise om de maatlatten en de randvoorwaarden uit het GVM te toetsen. De toetsing vindt plaats op twee momenten: aan het einde van de initiatiefase vindt de voorlopige toetsing plaats (ontwerp GVM certificaat) en bij het opleveren van de nieuwe stal vindt de definitieve toetsing plaats (definitief GVM certificaat). Beide toetsingsmomenten gaan gepaard met het uitreiken van een certificaat. Op basis van het ontwerp GVM certificaat besluit het bevoegd gezag, i.e. de gemeente, of zij toestemming verlenen voor uitbreiding van het bouwblok.

Op het moment dat de nieuwe stal opgeleverd wordt, moet de ondernemer aantoonbaar voldaan hebben aan de randvoorwaarden én het eindcijfer op de maatlatten. Maatregelen die betrekking hebben op de inrichting van de stal, zoals ammoniakreducerende maatregelen, zijn op dat moment geïmplementeerd. Er zijn een aantal randvoorwaarden en maatlatten die ook in de gebruiksfase belangrijk blijven, zoals de landschappelijke inpassing van erf en gebouwen via de 'bouwblok op maat' methode, Grondgebondenheid, Kennisontwikkeling en Natuur & Landschap. Hierop zal periodieke controle uitgevoerd moeten worden door het bevoegd gezag.

Op dit moment voorziet het GVM niet in een concreet plan voor handhaving tijdens de gebruiksfase maar dit is een van de onderwerpen die na 1 juli uitgewerkt gaat worden. Ook hierbij willen we graag gebruik maken van de expertise van de Stichting Milieukeur. In de brief aan PS is een evaluatie aangekondigd voor volgend jaar. Dat is een mooi moment om uitsluitsel te geven op dit onderwerp.

Een van de mogelijkheden die onderzocht zal worden is om een koppeling te maken met de kwaliteitssystemen die de zuivelketen hanteert, zoals Foqus Planet van FrieslandCampina en KoeKompas van DOC. Het voordeel hiervan is dat er een stevige prikkel uitgaat van deze kwaliteitssystemen in de vorm van een toeslag of korting op de melkprijs.

Andere mogelijkheden zijn de borging in het bestemmingsplan, via de Crisis- en Herstelwet, waar in Brabant op ingezet wordt en het sluiten van een privaatrechtelijk contract met boeteclausule.

6. Communicatie

Communicatie over de ontwikkeling van het GVM is belangrijk. Er is voor gekozen om in de uitwerkingsfase wat meer op de achtergrond te blijven, waarbij betrokkenen en de politiek op gezette tijden geïnformeerd worden. De tekst onder het verhaal en het proces dat loopt worden eenduidig gecommuniceerd, waarbij het partijen vrij staat om aan te geven wat het GVM voor hun achterban betekent. Na 1 juli 2014 zal er actief gecommuniceerd gaan worden over het GVM, onder andere door middel van een ontwerpwedstrijd voor innovatieve stalconcepten.

LTO Noord, NMFG en de provincie hebben een eigen verantwoordelijkheid in het meenemen en informeren van hun achterban. In de bijlagen is het communicatieplan opgenomen.

7. Vervolgstappen, monitoring en evaluatie

Op 1 juli 2014 treedt het GVM in werking. Aangezien het voor alle betrokken partijen een nieuw instrument is, heeft de provincie toegezegd dat zij een faciliterende rol heeft bij de implementatie en de uitvoering van het GVM. In de bijlagen is een stappenplan opgenomen over hoe de procedure bij nieuwe aanvragen zal verlopen. In de onderstaande paragrafen wordt ingegaan op de vervolgstappen (7.1) en de monitoring en evaluatie (7.2).

7.1 Vervolgstappen

Na 1 juli zal een aantal onderdelen van het GVM verder uitgewerkt moeten worden. Zonder hier al te diep op in te gaan, worden de volgende onderdelen benoemd:

Procesmatig:

- Intensieve begeleiding van de eerste initiatiefnemers die het GVM gaan gebruiken.
- Het uitwerken van de borging en toetsing in de initiatief- en realisatiefase door SMK.

Inhoudelijk:

- Het actualiseren van de provinciale kaart voor agrarische schaalvergroting.
- Het uitwerken van de toetsing en handhaving in de gebruiksfase.
- Het uitvoeren van een vervolgonderzoek naar het gebruik van de Kringloopwijzer.

7.2 Monitoring en evaluatie

De implementatie en uitvoering van het GVM worden nauwlettend gemonitord. Hierbij gaat het onder meer om de werking van het model in de praktijk en de toepassing van de maatlatten, zoals de maatlat Natuur & Landschap en het gebruik van het bedrijfsnatuur- en landschapsplan. Daarnaast wordt gekeken naar de mate waarin innovaties worden toegepast.

Aan de leden van Provinciale Staten is toegezegd dat het GVM na een jaar geëvalueerd zal worden. Dat is ook het moment om wijzigingen in het model door te voeren. De brief aan Provinciale Staten is opgenomen in de bijlagen.

De evaluatie is ook het moment om een Verdienmodel uit te werken voor de akkerbouw en of de intensieve veehouderij.

BIJLAGE 1 Motie

motie 7

Motie Groninger Verdienmodel

Provinciale staten in vergadering op 20 maart 2013 bijeen, besprekend de partiële herziening van de Provinciale Omgevingsverordening

Overwegend dat

- Variaties in landschap en bevolkingsdichtheid in de Groninger regio's maatwerk m.b.t. ontwikkelingsruimte voor de landbouw vergen

Constateerend dat

- De landbouwdialoog zoals tot nu toe gevoerd, een stevige impuls kan gebruiken om te voldoen aan de kwaliteitspromg die is geformuleerd in het College-akkoord en door partijen in de staten breed wordt gedragen
- Er in provinciale staten én de landbouwsector de dringende behoefte bestaat de beoogde kwaliteitspromg in een landbouwvisie te formuleren
- LTO Noord en de NMF Groningen politieke steun vragen om tot een intentieverklaring duurzame landbouw te komen

Verzoeken het College

- Vóór 1 november 2013 in samenwerking met de lokale landbouwketen en natuurorganisaties in de landbouwdialoog te komen tot een landbouwconvenant waarin ontwikkelingsruimte voor de landbouw gekoppeld wordt aan een zogenaamd Groninger Verdienmodel: innovatie, dierenwelzijn, milieu-eisen, efficiënter produceren en de werkwijze in de duurzame zuivelketen leiden daarin tot een kwaliteitspromg in duurzame ontwikkelingen waardoor Groningen koploper in moderne landbouw wordt.
- Het verdienmodel haar beslag te laten krijgen in de nadere regels als bedoeld in artikel 4.19a, lid 1, sub a, en artikel 4.19a, lid 3, en te doen betrekken bij de keukentafelgesprekken ten behoeve van de 'bouwblok op maat-methode'.
- Vooruitlopend op de totstandkoming van het Groninger Verdienmodel als hierboven bedoeld de beoogde kwaliteitspromg in duurzaamheid als uitgangspunt te hanteren bij alle nieuwe aanvragen voor agrarische nieuwbouwing en agrarische schaalvergroting boven de 2 ha

En gaan over tot de orde van de dag.

VVD

Mirjam Wulfs

PVDA

Bert Buisser

D66

Nelleke de Graaf Drijvers

CU

Stieneke van der Graaf

CDA

Jastiaan Krajenbrink

[Handwritten signature]

[Handwritten signatures]

BIJLAGE 2 Werkwijze Maatwerkbenadering

Vergrotingen van bestaande agrarische bouwblokken boven de 1 hectare is in de provincie Groningen alleen mogelijk met toepassing van de Maatwerkbenadering. Deze Maatwerkbenadering houdt in dat betrokken partijen de planvorming voor de uitbreiding gezamenlijk oppakken en dat daarbij in elk geval rekening wordt gehouden met:

1. de historisch gegroeide landschapsstructuur
2. het houden van afstand tot andere ruimtelijke elementen
3. de toereikendheid van de infrastructurale ontsluiting
4. de evenwichtigheid van de ordening, maatvoering en vormgeving van de bedrijfsgebouwen
5. de inpasbaarheid van de erfinrichting in het landschapstype
6. de wenselijkheid om voor de bedrijfsvoering niet meer in gebruik zijnde opstallen met uitzondering van monumentale of karakteristieke gebouwen op het bouwperceel c.q. het (te) verlaten bouwperceel te saneren
7. het aspect nachtelijke lichtuitstraling
8. het woon- en leefmilieu van direct omwonenden

De Maatwerkbenadering werkt met zogeheten keukentafelgesprekken. Daarbij zitten de gemeente, de provincie, Welstand en de ondernemer gezamenlijk om de tafel om de uitbreidingsplannen te bespreken. Hierdoor kunnen uitbreidingsplannen sneller, beter en toekomstgerichter gerealiseerd worden, waarbij rekening gehouden wordt met een goede landschappelijke inpassing. De ondernemer kan daarbij gebruik maken van gratis, vakkundig advies van een landschapsarchitect.

De ondernemer meldt zijn of haar plannen voor schaalvergroting bij de betreffende gemeente. Vanuit de gemeente worden de mogelijkheden gezien om aan het plan mee te werken. Als dit zo is, dan vraagt de gemeente aan de ondernemer een bedrijfsontwikkelingsschets te maken. Dat is een schets waarin de ondernemer aangeeft hoe hij of zij zich de bedrijfsuitbreiding voorstelt en welke plannen er nog zijn voor de verdere toekomst. Deze schets is bedoeld als praatstuk voor het eerste keukentafelgesprek. Zodra de gemeente de bedrijfsontwikkelingsschets heeft ontvangen en er geen andere belemmeringen zijn, kan het eerste keukentafelgesprek, onder regie van de gemeente, plaatsvinden. Voorafgaand aan het eerste keukentafelgesprek hebben ook de andere betrokken partijen het plan bestudeerd.

De bedoeling van het keukentafelgesprek is dus om gezamenlijk de beste oplossing te bedenken. De uitbreidingsplannen van de ondernemer worden besproken evenals de gewenste maatregelen voor landschappelijke inpassing van het bedrijf, zoals erfbepaling en waterhuishouding. De landschapsarchitect vertelt over het provinciale ruimtelijke beleid en adviseert over een verantwoorde landschappelijke inpassing van de bedrijfsuitbreiding. De gemeente over de ruimtelijke plannen, milieuvergunning en andere regelgeving. Ook Welstand geeft zijn reactie op het ontwerp voor de nieuwe bebouwing. Alle partijen zoeken samen aan de keukentafel vanuit verschillende invalshoeken naar de optimale positionering en inpassing van de uitbreidingsplannen.

De uitkomsten van deze gesprekken leiden zo nodig tot aanpassing van de oorspronkelijke bedrijfsontwikkelingsschets. De provincie biedt aan om afspraken over landschappelijke inpassing kosteloos en gedetailleerd te laten uitwerken door Stichting Landschapsbeheer Groningen. Landschapsbeheer maakt een uitgewerkt beplantingsplan op bestek niveau en stelt het kostenplaatje voor aanleg en onderhoud op.

Vervolgens leggen ondernemer, gemeente, provincie en Welstand, onder regie van de gemeente, de basis voor een wijziging van het bestemmingsplan en ondertekenen de partijen (ondernemer, gemeente en provincie) samen een privaatrechtelijke overeenkomst waarin de landschappelijke inpassing en de uitvoering van het plan worden vastgelegd. In de privaatrechtelijke overeenkomst verklaart de ondernemer de overeengekomen plannen te realiseren binnen twee jaar nadat de bouwvergunning is verleend. Het eindresultaat is een groeiend en bloeiend agrarisch bedrijf, dat voldoet aan alle richtlijnen en prima past in het karakteristieke Groninger landschap.

In de gevallen waarbij de maatwerkbenadering beneden de gestelde provinciale betrokkenheidlimieten wordt toegepast beoordelen ondernemer, gemeente en Welstand, onder regie van de gemeente, de mogelijkheden met betrekking tot de landschappelijke inpassing.

BIJLAGE 3 Maatlatten en berekening GVM-waardering

Het GVM hanteert negen inhoudelijke maatlatten en een maatlat voor de Dialoog⁸. Een ondernemer kan punten scoren op de verschillende maatlatten op grond waarvan beoordeeld wordt of een ondernemer het GVM met goed gevolg doorloopt.

Maatlatten	Punten	Randvoorwaarde
Dialoog		Minimaal 3 x ja
Ammoniak	0-54	Minimaal 9 punten
Dierenwelzijn	0-100	
Diergezondheid	0-75	
Energie	0-82	
Kennisontwikkeling	0-91	
Omgevingsgerichtheid	0-50	
Natuur & Landschap	0-98	Bedrijfsnatuur- en landschapsplan is een randvoorwaarde, daarnaast geldt een ondergrens
Kringlopen	0-95	
Grondgebondenheid	3,5-1,5	Max. 4,5 GVE/ha

De punten op de maatlatten worden omgezet in een maatlatcijfer (een rapportcijfer) van 6 tot 10. De berekeningswijze is als volgt: het laagste puntentotaal (meestal 0) levert een cijfer 6 op. Het hoogste puntentotaal een 10. De cijfers worden op 1 decimaal afgerond. Het GVM-eindcijfer (het gemiddelde cijfer van de negen maatlatten) bedraagt minimaal een 7,5.

⁸ De dialoog is een randvoorwaarde, waarvoor een maatlat ontwikkeld is.

1. Randvoorwaarde Dialoog

Er worden inspanningen gevraagd van de ondernemer om zijn omgeving bij de planvorming en uitwerking te betrekken, omwonenden te informeren en hen de gelegenheid te geven om te reageren. Aan de hand van een vragenlijst wordt getoetst of de ondernemer zorgvuldig en gericht de dialoog met zijn omgeving is aangegaan en daarmee voldoet aan deze randvoorwaarde van het GVM.

1. Dialoog			
	Maatregel	Vraag	Antwoord
1	Informatie-bijeenkomst oriëntatie	Tijdens de idee-fase (dus voorafgaand aan het uitwerken van het plan voor uitbreiding) hebt u gesproken met direct betrokkenen uit de nabije omgeving. Bv met uw burens binnen een straal van circa 500 m (afzonderlijk of in een bijeenkomst) besproken dat u uw bedrijf in de nabije toekomst wilt gaan uitbreiden? Hiervan is een kort verslag gemaakt.	ja/nee
2	Wensen omgeving	U hebt deze burens gevraagd naar eventuele aandachtspunten van hun kant (zorgen, wensen of verwachtingen). Deze punten zijn in een verslag opgenomen.	ja/nee
3	Informatie-bijeenkomst definitief plan	U gaat een informatiebijeenkomst organiseren voor burens en aanwonenden (tot circa 2 km) waarin u de definitieve uitwerking van uw plan heeft toegelicht en op vragen van omwonenden bent ingegaan. Hiervan is een kort verslag gemaakt + genodigden & presentielijst.	ja/nee
4	Info voortgang	U gaat tijdens de vergunningenprocedure en bouw aanwonenden van de planning en voortgang op de hoogte houden. Bijvoorbeeld via uw website of via (mail)berichten.	ja/nee
5	Bezichtiging	U gaat voor uw burens en omwonenden na de bouw een bezichtiging van de nieuwe stal organiseren/houden.	ja/nee
		Randvoorwaardelijk voor GVM	Tenminste 3 x ja

2. GVM maatlat Ammoniak

Deze maatlat is overgenomen uit de MDV methode (2014)

RAV-nr	Beschrijving	Punten
A 1.1	Grupstal	niet toegestaan
A 1.2	Loopstal met hellende vloer en giergoot of met roostervloer, beide met spoelsysteem (BWL 2001.28)	
A 1.2.1	Beweiden	21
A 1.2.2	Permanent opstallen	9
A 1.3	Loopstal met hellende vloer en giergoot; max. 3 m ² mestbesmeurd oppervlak per koe	
A 1.3.1	Beweiden	21
A 1.3.2	Permanent opstallen	9
A 1.4	Loopstal met hellende vloer en spoelsysteem; max. 3,75 m ² mestbesmeurd oppervlak per koe	
A 1.4.1	Beweiden	28
A 1.4.2	Permanent opstallen	18
A 1.5	Loopstal met sleufvloer en mestschuif	
A 1.5.1	Beweiden	19
A 1.6	Ligboxenstal met dichte hellende vloer, met profilering, met snelle gierafvoer met mestschuif	
A 1.6.1	Beweiden	21
A 1.6.2	Permanent opstallen	9
A 1.7	Ligboxenstal met dichte hellende vloer, met rubbertoplaag, met snelle gierafvoer met mestschuif	
A 1.7.1	Beweiden	21
A 1.7.2	Permanent opstallen	9
A 1.8	Ligboxenstal met sleufvloer met noppen en mestschuif	
A 1.8.1	Beweiden	19
A 1.9	Ligboxenstal met roostervloer voorzien van een bolle rubber toplaag en afdichtflappen in de roosterspleten	
A 1.9.1	Beweiden	57
A 1.9.2	Permanent opstallen	51
A 1.10	Ligboxenstal met roostervloer voorzien van een bolle rubber toplaag	
A 1.10.1	Beweiden	33
A 1.10.2	Permanent opstallen	22
A 1.11	Ligboxenstal met geprofileerde vlakke vloer met hellende gleuven, regelmatige mestafstorten en hoog frequente mestverwijdering met een vingerschuif	
A 1.11.1	Beweiden	16
A 1.12	Ligboxenstal met geprofileerde vlakke vloer met hellende gleuven, regelmatige mestafstorten en frequent schuiven	
A 1.12.1	Beweiden	13
A 1.13	Ligboxenstal met roostervloer voorzien van cassettes in de roosterspleten	
A 1.13.1	Beweiden	25
A 1.13.2	Permanent opstallen	15
A 1.14	Ligboxenstal met geprofileerde vlakke vloer met hellende gleuven, regelmatige mestafstorten voorzien van afdichtflappen, frequent schuiven en dakisolatie	
A 1.14.1	Beweiden	25
A 1.14.2	Permanent opstallen	15

A 1.15	Ligboxenstal met geprofileerde vlakke vloer met hellende gleuven, regelmatige mestafstorten voorzien van afdichtflappen en frequente mestverwijdering met een vingerschuif	
A 1.15.1	Beweiden	26
A 1.15.2	Permanent opstallen	16
A 1.16	Ligboxenstal met V-vormige vloer van gietasfalt in combinatie met een gierafvoerbuis	
A 1.16.1	Beweiden	17
A 1.17	Mechanisch geventileerde stallen met een chemisch luchtwassysteem	
A 1.17.1	Beweiden	63
A 1.17.2	Permanent opstallen	58
A 1.18	Ligboxenstal met een v-vormige vloer van geprofileerde vloerelementen in combinatie met een gierafvoerbuis	
A 1.18.1	Beweiden	29
A 1.18.2	Permanent opstallen	19
A 1.19	Ligboxenstal met roostervloer met hellende groeven voorzien van afdichtflappen in de roosterspleten	
A 1.19.1	Beweiden	21
A 1.19.2	Permanent opstallen	9
A 1.20	Ligboxenstal met vloer voorzien van perforaties en hellende profilering en mestschuif (BWL 2012.08)	
A 1.20.1	Beweiden	27
A 1.20.2	Permanent opstallen	17
A 1.21	Ligboxenstal met vloer met hellende langsgroeven, V-vormige dwarsgroeven, regelmatige mestafstorten voorzien van afdichtflappen en mestschuif (BWL 2013.01)	
A 1.21.1	Beweiden	25
A 1.21.2	Permanent opstallen	15
A 1.22	Ligboxenstal met sleufvloer en in de doorsteken, wachtruimte en doorlopen een roostervloer met bolle rubber toplaag voorzien van afdichtflappen in de roosterspleten (BWL 2013.03)	
A 1.22.1	Beweiden	21
A 1.22.2	Permanent opstallen	9
A 1.23	Ligboxenstal met geprofileerde vloerplaten met sterk hellende langssleuven met urineafvoergat en hellende dwarsgroeven, aaneengesloten gelegd of gescheiden door mestafstorten voorzien van emissiereductiekleppen, met mestschuif (BWL 2013.04)	
A 1.23.1	Beweiden	35
A 1.23.2	Permanent opstallen	25
A 1.24	Ligboxenstal met vloer met geperforeerde, sterk hellende langssleuven, de vloerplaten aaneengesloten gelegd of gescheiden door mestafstorten voorzien van afdichtflappen, met mestschuif (BWL 2013.05)	
A 1.24.1	Beweiden	35
A 1.24.2	Permanent opstallen	25
A 1.25	Ligboxenstal met vlakke vloer, voorzien van geprofileerde rubber matten met een hellend profiel naar regelmatige mestafstorten voorzien van afdichtflappen, met mestschuif (BWL 2013.06)	
A 1.25.1	Beweiden	26
A 1.25.2	Permanent opstallen	16
A 1.26	Ligboxenstal met hellende V-vormige vloer, voorzien van geprofileerde rubber matten, met centrale giergoot en mestschuif (BWL 2013.07)	
A 1.26.1	Beweiden	31
A 1.26.2	Permanent opstallen	21
A 1.100	Overige huisvestingssytemen	

A 1.100.1	Beweiden	0
A 1.100.2	Permanent opstallen	wettelijk niet toegestaan
	Anders, te weten een bijzondere emissiefactor volgens de proefstalregeling Rav	
	Beweiden	..
	Permanent opstallen	..

3. Maatlat GVM Dierenwelzijn		
Deze maatlat is overgenomen van de MDV (2014)		
	Beknopte beschrijving	Punten
Ruimte		
1	Loopruimte binnen de stal (exclusief ligboxen):	
	≥ 5 m ² < 10 m ² loopruimte binnen	5
	≥ 10 m ² loopruimte binnen	10
2	Breedte looppang achter voerhek:	
	≥ 3,50 m < 3,75 m	3
	≥ 3,75 m < 4,00 m	6
	≥ 4,00 m	9
3	Breedte looppang tussen ligboxen	
	≥ 3,00 m	6
4	Ingestrooide, open ligruimte (bijv. pot- of strooiselstal, deels te beschouwen als ligplaats, deels als loopruimte); ≥ 7,5 m ² per dier	6
5	Aantal doorsteken van liggedeelte naar voerhek: ≥ 1 per 16,5 m ligboxbreedte, mits vlak en gelijke hoogte als de loopgangen	1
6	Vrije breedte doorsteken van liggedeelte naar voerhek:	
	Zonder obstakels als waterbak, laadstation, mestrobot of rugborstel in doorsteek: ≥ 2,20 m, mits vlak en gelijke hoogte als loopgangen	1
	In alle andere gevallen: ≥ 2,90 m, mits vlak en gelijke hoogte als loopgangen	1
Weidegang		
7	Toepassen van weidegang in het zomerseizoen	7
Loopoppervlak		
8	Vloer in looppang uitgevoerd in beton met:	
	Vlakke, dichte betonnen loopvloer zonder profiel	0
	Sleufvloer met sleuven in de lengterichting van een dichte vloer	1
	Roostervloer met betonbalken met mestspalten ertussen	2
	Vlakke of hellende, dichte betonnen loopvloer met profiel (geprofileerd loopvlak)	3
	Een roostervloer van beton gecombineerd met rubber bij de mestspalten.	10
	Vervormbare (zachte, indrukbare) toplaag (bv rubber), minimaal 16 mm dik met blijvende elasticiteit en ≥ 3 mm indrukbaar bij belasting 2000 N/75 cm ² (DLG testrapport)	10
	Vloer in looppang uitgevoerd als:	
	Ingestrooide loopvloer (droog en zacht), o.a. potstal	15
	Zandbodem	15
9	Mestschuif	
	Getrokken, met of vloerbevochtiging of vloerbesproeiing of vloerborstels om gladde mestfilm te voorkomen.	5
	Zelfrijdende mestschuif (of mestrobot) met per werkgang een beperkte werkbreedte, zonder vloerbevochtiging, vloerbesproeiing of vloerborstels. (Voldoet alleen in een stal met regelmatige mestafstortvoorzieningen, maximaal om de 5 m)	5
	Idem, mét vloerbevochtiging, -besproeiing of -borstels om gladde mestfilm te voorkomen	10
Ligplaats		
10	Afmetingen ligplaats: (minimaal 1 ligplaats per dierplaats op basis van de vergunning of melding activiteitenbesluit):	

	- ligbox PAKKET 1:	9
	Ligboxbreedte (h.o.h.): ³ 1,15 m. Ligboxlengte tegen een muur: > 2,65 m.	
	Ligboxlengte in een tussenrij: > 2,35 m. Lengte ligbed: > 1,80 m.	
	Afstelling kopboom: > 0,90 m boven ligboxvloer	
	Afstelling schoftboom: > 1,15 m hoogte ;	
	> 2,00 m diagonaal	
	- ligbox PAKKET 2:	12
	Ligboxbreedte (h.o.h.): ³ 1,20 m. Ligboxlengte tegen een muur: > 2,80 m.	
	Ligboxlengte in een tussenrij: > 2,50 m. Lengte ligbed: > 1,90 m.	
	Afstelling kopboom: > 0,90 m boven ligboxvloer	
	Afstelling schoftboom: > 1,15 m hoogte ;	
	>2,00 m diagonaal	
	- Pakket 1 of 2 zonder kop- of schoftboom	4
	maar flexibele uitvoering ligplek begrenzingen voor bewegingsvrijheid bij het liggen	
	- Pakket 1 of 2 en voorzien van een flexibele knieboom	2
	Flexibele knieboom (bijv rubber)	
	- Oppervlakte dik ingestrooide, open ligruimte	19
	(bijvoorbeeld vrijloop- of potstal) per dier: $\geq 7,5 \text{ m}^2$	
11	Uitvoering ligplaats: blijvende elasticiteit vloer ligbed $\geq 15 \text{ mm}$ indrukbaar bij belasting 2000 N/75 cm ² (DLG-certificaat), of waterbed, of dik ingestrooide ligbox (bijv. zaagsel, stro of zand).	9
	Drinkwater	
12	Goed en eenvoudig reinigbare, drinkwatervoorzieningen met voldoende capaciteit (gebaseerd op aantal dieren in vergunning/melding).	3
13	Watermeetsysteem per groep, direct afleesbaar of via managementsysteem	1
	Vreetplaats	
14	Breedte vreetplaats >75 cm	4
15	Verhoogde voergang	1
16	Verbeterde beschikbaarheid ruwvoer	1
17	Ongestoord bezoek aan krachtvoerbox	1
	Klimaat	
18	Dakisolatie	4
19	Geïnstalleerde voorzieningen zoals waaiers of fans die kunnen worden ingeschakeld ter voorkoming van hittestress	1
	Verneveling voor de luchtinlaat met nozzels	2
20	Stalvolume in hoofdverblijfsruimte melkvee: $\geq 40 \text{ m}^3$ per dierplaats	1
	Licht & bioritmiek	
21	$\geq 10 \%$ van vloeroppervlakte in zijwand + dak lichtdoorlatend of	1
	$\geq 50 \%$ van vloeroppervlakte in zijwand + dak lichtdoorlatend of	2
	kunstlicht $\geq 120 \text{ lux}$ (dag)	1
	Huidverzorging en -conditie	
22	Vliegenbestrijdingvoorziening (bv vliegenlampen), waarbij het moet gaan om duidelijke investeringen/apparaten.	1
23	Roterende rugborstel: ≥ 1 per 70 dierplaatsen	1
	Bijzondere ruimtes	

	Aparte ingestrooide afkalfstal	
24	met ruimte voor $0,03 * \text{aantal koeien} * 10 \text{ m}^2$, visueel contact met andere koeien of jongvee mogelijk	4
	Aparte ingestrooide ziekenstal	
25	met ruimte voor $0,03 * \text{aantal koeien} * 10 \text{ m}^2$, visueel contact met andere koeien of jongvee mogelijk	4
26	Alarmsysteem met doormelding voor stroomuitval	2
27	Noodstroomvoorziening	2
	Totaal	

4. GVM maatlat Diergezondheid		
Deze maatlat is overgenomen van de MDV (2014)		
	Beknopte beschrijving	Punten
Erf		
1	Spoelplaats voor voertuigen (min. opp. 12x5 m, rand 15 cm, afschot 1,5%)	3
2	Ontsmettingsbak voor voertuigen (min. opp. 5x3 m, rand 30 cm)	2
3	Belemmering om erf op te rijden+looplijnschets	4
	Vuile schone weg	3
	Luchtinlaat niet direct aan de weg	3
4	Ongediertebestrijdingsplan (minimaal voor vliegen, ratten en muizen, evt. ook voor vogels en andere in het wild levende dieren)	2
5	a Plaagdierbestrijding : erfverharding < 2 m aansluitend aan stallen	3
	b Plaagdierbestrijding: gladde strip op stalwanden van 20 cm op 1 m hoogte, ramen en deuren afsluitbaar, Geen vaste obstakels in gangen en looproutes van stal. Alle voeropslagen afsluitbaar	1
Veeverblijven		
6a	a.Hygiënesluis: Eenden, Kalkoenen, Melkvee, Vleeskalveren, Konijnen hygiënesluis (bestaat uit tenminste twee gedeelten, is voorzien van verlichting, bezoekerslijst, laarzenborstel met watertoevoer en afvoerputje, wasbak met warm- en koudwaterkraan)	7
	Aanvullende punten bovenop bovenstaande hygiënesluis	
	3 delen met doorloopdouche in middengedeelte	2
	een wasbak voorzien van een knie-, elleboogbediening of een infraroodsensor	1
6a	Een UV kast	2
6b	Laarzenborstel	1
7	Omkleedruimte alle sectoren Alleen voor bedrijven met minimaal één hygiënesluis en met meerdere stallen, of diercategorieën. (max. 8 punten). Per stal of per diercategorie (indien meerdere diercategorieën binnen één stal):	
	- een laarzenborstel met watertoevoer en afvoerputje	2
	- een hygiënesluis of omkleedruimte met wastafel, laarzenborstel en bedrijfskleding	6
	- De te certificeren stal is niet voorzien van hygiënesluis (deze staat elders op het bedrijf op de scheiding vuil-schoon) maar wel van een omkleedruimte met laarzenborstel.	2
8	Een quarantaine stal (alleen toepasbaar indien op het bedrijf geen opfokplaatsen aanwezig zijn)	2
9	Afleverplaats voor dieren aan de rand van het bedrijf	5
10	Krachtvoersilo met bedrijfseigen aanvoerslang met koppelstuk	
	op het schone bedrijfs gedeelte	2
	op het vuile bedrijfs gedeelte	2
11	Sleufsilo op grens vuile/schone weg	3
12	Melkophaalpunt op de rand van het erf	1

13	Kadaverplaats met waterpunt aan openbare weg	3
14	Dubbele afrastering op grenspercelen waar geweid wordt of een sloot tussen de percelen (min. 2 m). Bij beweiding alle dieren	4
	Bij beweiding jongvee en droge koeien	1
15	Eventuele mestafvoer	
	Mestcontainers op te halen vanaf vuile weg, niet via schoon	2
	Mestaanzuigpunt of spoelwaterafzuigpunt met bedrijfseigen aansluitkoppelingen: vanaf vuile weg	2
	Mestaanzuigpunt of spoelwaterafzuigpunt met bedrijfseigen aansluitkoppelingen: op rand van erf	1
16	Klimaat- en ventilatiesysteem gescheiden huisvesting voor melkvee en jongvee	7
17	Individuele huisvesting kalveren tot 21 dagen	4
18	Automatische klauwenreiniger	3
19	Mogelijkheid om ligplaats af te sluiten	
	eenvoudige afsluiting ligboxen	1
	eenvoudige afsluiting ligboxen en toegang tot voer voor de dieren (minder vreetplaatsen dan dieren)	2
	eenvoudige afsluiting ligboxen en toegang tot voer voor de dieren, minimaal 1 vreetplaats per dier	3
20	Voldoende ligplaatsen, tenminste één per koe	2
21	Uitloop naar weide voor melkvee	3
22	Het melkvee krijgt uitloop	2
23	Ziekenstal (min 0,30 m² x aantal koeien & geen fysiek contact)	2
24	Aparte huisvesting hoogdrachtige en afkalkoeien	6
25	Afkalfstal (min 0,30 m² x aantal koeien & geen fysiek contact)	3
26	Tenminste één vreetplaats per dier	2
27	Goed reinigbare drinkwatervoorziening van voldoende capaciteit	3
28	Leiding- of bronwater in de weide	
	Beweiding jongvee / droge koeien	1
	Beweiding alle dieren	2
29	Leiding- of bronwater in de stal	1
30	Mestschuiven rusten buiten de looplijnen van de stal	2
31	Geautomatiseerd managementsysteem voor prod. kenmerken	1
32	Managementsysteem voor dieridentificatie en monitoring individu	1-3
	Totaal	

5. GVM Maatlat Energie		
Deze maatlat is overgenomen van de MDV (2014)		
RAV-nr	Beknopte beschrijving	Punten
A 1.2	Loopstal met hellende vloer en giergoot of met roostervloer, beide met spoelsysteem (BWL 2001.28)	
A 1.2.1	Beweiden	5
A 1.2.2	Permanent opstallen	5
A 1.3	Loopstal met hellende vloer en giergoot; max. 3 m ² mestbesmeurd oppervlak per koe	
A 1.3.1	Beweiden	10
A 1.3.2	Permanent opstallen	10
A 1.4	Loopstal met hellende vloer en spoelsysteem; max. 3,75 m ² mestbesmeurd oppervlak per koe	
A 1.4.1	Beweiden	10
A 1.4.2	Permanent opstallen	10
A 1.5	Loopstal met sleufvloer en mestschuif	
A 1.5.1	Beweiden	5
A 1.5.2	Permanent opstallen	5
A 1.6	Ligboxenstal met dichte hellende vloer, met profilering, met snelle gierafvoer met mestschuif	
A 1.6.1	Beweiden	5
A 1.6.2	Permanent opstallen	5
A 1.7	Ligboxenstal met dichte hellende vloer, met rubbertoplaag, met snelle gierafvoer met mestschuif	
A 1.7.1	Beweiden	5
A 1.7.2	Permanent opstallen	5
A 1.8	Ligboxenstal met sleufvloer met noppen en mestschuif	
A 1.8.1	Beweiden	5
A 1.8.2	Permanent opstallen	5
A 1.9	Ligboxenstal met roostervloer voorzien van een bolle rubber toplaag en afdichtflappen in de roosterspleten	
A 1.9.1	Beweiden	10
A 1.9.2	Permanent opstallen	10
A 1.10	Ligboxenstal met roostervloer voorzien van een bolle rubber toplaag	
A 1.10.1	Beweiden	10
A 1.10.2	Permanent opstallen	10
A 1.11	Ligboxenstal met geprofileerde vlakke vloer met hellende gleuven, regelmatige mestafstorten en hoog frequente mestverwijdering met een vingerschuif	
A 1.11.1	Beweiden	3
A 1.11.2	Permanent opstallen	3
A. 1.12	Ligboxenstal met geprofileerde vlakke vloer met hellende gleuven, regelmatige mestafstorten en frequent schuiven	
A 1.12.1	Beweiden	5
A 1.13	Ligboxenstal met roostervloer voorzien van cassettes in de roosterspleten	
A 1.13.1	Beweiden	10
A 1.13.2	Permanent opstallen	10

A. 1.14	Ligboxenstal met geprofileerde vlakke vloer met hellende gleuven, regelmatige mestafstorten voorzien van afdichtflappen, frequent schuiven en dakisolatie	
A 1.14.1	Beweiden	5
A 1.14.2	Permanent opstallen	5
A 1.15	Ligboxenstal met geprofileerde vlakke vloer met hellende gleuven, regelmatige mestafstorten voorzien van afdichtflappen en frequente mestverwijdering met een vingerschuif	
A 1.15.1	Beweiden	5
A 1.15.2	Permanent opstallen	5
A 1.16	Ligboxenstal met V-vormige vloer van gietasfalt in combinatie met een gierafvoerbuis	
A 1.16.1	Beweiden	5
A 1.17	Mechanisch geventileerde stallen met een chemisch luchtwassysteem	
A 1.17.1	Beweiden	0
A 1.17.2	Permanent opstallen	0
A 1.18	Ligboxenstal met een v-vormige vloer van geprofileerde vloerelementen in combinatie met een gierafvoerbuis	
A 1.18.1	Beweiden	10
A 1.18.2	Permanent opstallen	10
A 1.19	Ligboxenstal met roostervloer met hellende groeven voorzien van afdichtflappen in de roosterspleten	
A 1.19.1	Beweiden	10
A 1.19.2	Permanent opstallen	10
A 1.20	Ligboxenstal met vloer voorzien van perforaties en hellende profilering en mestschuif (BWL 2012.08)	
A 1.20.1	Beweiden	5
A 1.20.2	Permanent opstallen	5
A 1.21	Ligboxenstal met vloer met hellende langsgroeven, V-vormige dwarsgroeven, regelmatige mestafstorten voorzien van afdichtflappen en mestschuif (BWL 2013.01)	
A 1.21.1	Beweiden	5
A 1.21.2	Permanent opstallen	5
A 1.22	Ligboxenstal met sleufvloer en in de doorsteken, wachtruimte en doorlopen een roostervloer met bolle rubber toplaag voorzien van afdichtflappen in de roosterspleten (BWL 2013.03)	
A 1.22.1	Beweiden	10
A 1.22.2	Permanent opstallen	10
A 1.23	Ligboxenstal met geprofileerde vloerplaten met sterk hellende langssleuven met urineafvoergat en hellende dwarsgroeven, aaneengesloten gelegd of gescheiden door mestafstorten voorzien van emissiereductiekleppen, met mestschuif (BWL 2013.04)	
A 1.23.1	Beweiden	5
A 1.23.2	Permanent opstallen	5
A 1.24	Ligboxenstal met vloer met geperforeerde, sterk hellende langssleuven, de vloerplaten aaneengesloten gelegd of gescheiden door mestafstorten voorzien van afdichtflappen, met mestschuif (BWL 2013.05)	
A 1.24.1	Beweiden	5
A 1.24.2	Permanent opstallen	5
A 1.25	Ligboxenstal met vlakke vloer, voorzien van geprofileerde rubber matten met een hellend profiel naar regelmatige mestafstorten voorzien van afdichtflappen, met mestschuif (BWL 2013.06)	

A 1.25.1	Beweiden	5
A 1.25.2	Permanent opstallen	5
A 1.26	Ligboxenstal met hellende V-vormige vloer, voorzien van geprofileerde rubber matten, met centrale giergoot en mestschuif (BWL 2013.07)	
A 1.26.1	Beweiden	5
A 1.26.2	Permanent opstallen	5
	Anders te weten een bijzondere emissiefactor volgens de proefstalregeling Rav	
	Beweiden	..
	Permanent opstallen	..
1	Energiezuinige koelinstallatie	1 per 2 kWh
2	Warmteterugwinning uit koelinstallatie melktank (geen voorkoeling)	6
3	Voorkoeling melk (geen warmteterugwinning koelinstallatie melktank)	6
4	Combinatie voorkoeling en warmteterugwinning	8
5	Frequentieregeling op vacuümpomp/melkstal	2
6	Frequentieregeling op vacuümpomp met AMS	10
7	Frequentieregeling op melkpomp bij melkvoorcoeler	2
8	Gesloten spoelbak reiniging melkmachine	1
9	HR doorstroomapparaat voor verwarming reinigingswater	1
10	Diameter warmwaterleiding spoelbak minimaal 15 mm	1
11	Geïsoleerde waterleidingen	1
12	Melkstal (en dus geen AMS)	20
Verlichting		
13	Bewegingsmelder	1
14	Schemerschakelaars	1
15	Natuurlijk daglichtintreding	
	≥ 10% van vloeroppervlak in zijwand en dak lichtdoorlatend	1
	≥ 50% van vloeroppervlak in zijwand en dak lichtdoorlatend	2
16	Verlichting	
	Hoofdverlichting met minimaal 120 Lux op vloerniveau: - zuinige verlichting 50-80 Lumen/Watt	3
	Hoofdverlichting met minimaal 120 Lux op vloerniveau: - zuinige verlichting >80 Lumen/Watt	4
Overig		
17	Energiezuinige klimaatbeheersing door dakisolatie	1
18	Natuurlijke ventilatie , eventueel voorzien van automatische aansturing van gordijnen	6
	Natuurlijke ventilatie , aanvullend ondersteund door gebruik van HVLS (high volume, low speed) ventilatoren	5
	Mechanische ventilatie	3
	Mechanische ventilatie met luchtwassysteem	0
19	Zelfvoeding	5
20	Voerrobot	2
21	Mobiele mestschuif ipv vaste	1

22	Elektrische mestmixer	1
Duurzame energiebronnen (mestvergisting, wind- en zonne-energie)		
23	Windenergie	
	A. waarbij 10 – 25 % van het normverbruik wordt gedekt met windenergie	5
	B. waarbij >25 – 40 % van het normverbruik wordt gedekt met windenergie	7
	C. waarbij >40 – 75 % van het normverbruik wordt gedekt met windenergie	10
	D. waarbij >75 % van het normverbruik wordt gedekt met windenergie.	15
24	Zonne-energie	
	A. waarbij 10 – 25 % van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen	5
	B. waarbij >25 – 40 % van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen	7
	C. waarbij >40 – 75 % van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen	10
	D. waarbij >75 % van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen	15
25	Mestvergister Monovergister met minimaal 50% verbruik van mest van eigen bedrijf.	
	A. waarbij 10 – 25 % van het normverbruik wordt gedekt met mestvergisting, of	5
	B. waarbij >25 – 40 % van het normverbruik wordt gedekt met mestvergisting, of	7
	C. waarbij >40 – 75 % van het normverbruik wordt gedekt met mestvergisting, of	10
	D. waarbij >75 % van het normverbruik wordt gedekt met mestvergisting	15
	Totaal	

6. GVM maatlat Kennisontwikkeling

Onder het thema Kennisontwikkeling wordt een breed scala aan activiteiten verstaan die inzicht moeten geven in de mate waarin sprake is van een actieve opstelling tot doorlopende kennisontwikkeling en -verspreiding van de agrarisch ondernemer.

	Maatregel	Omschrijving	Antwoord	Waardering (punten)
1	Vakliteratuur	U bent geabonneerd op: <ul style="list-style-type: none"> - Boerderij - Nieuwe Oogst - Veeteelt - V-focus - Melkvee Magazine - Spil - Anders ... 	Ja/nee Ja /nee Ja /nee Ja /nee Ja/nee Ja/nee	Max 5 pnt 1 1 1 1 1 1
2	Deelname studiegroep	U participeert aantoonbaar (lidmaatschap / deelnemersbijdrage) in een studiegroep en/of agrarische natuurvereniging.	Ja/nee	10
3	Deelname Melkvee-academie	U bent lid van en deelnemer aan de Melkvee academie	Ja/nee	3
4	(Bij)scholing	U heeft het afgelopen jaar deelgenomen aan één of meerdere, in het kader van het GVM erkende (na)scholingsactiviteiten en deze met een diploma, getuigschrift of certificaat afgesloten. Bv Cursus "Koesignalen" Cursus ..... Cursus	Certificaat Ja/nee Ja/Nee Ja/nee	Max 20 punten 10 punten per relevant certificaat
5	Bedrijfs-begeleiding	U ontvangt tenminste 3 maal per jaar bedrijfsbegeleiding door uw dierenarts, een onafhankelijk adviseur (bv Vetvice) of uw voerforlichter. Hiervan wordt verslag gemaakt en er worden actiepunten benoemd en geëvalueerd.	Ja/nee	15
6	Ketenkwaliteitsysteem	U bent deelnemer aan het ketenkwaliteitssysteem van uw zuivelorganisatie	Ja/nee	5
7	Diergezondheids-certificaten	U neemt deel aan de diergezondheids-programma's van de GD en beschikt over gezondheids-certificaten voor: <ul style="list-style-type: none"> - Lepto-vrij - IBR-vrij - BVD-vrij - Paratbc -vrij - Salmonella-onverdacht 	Ja/nee Ja/nee Ja/nee Ja/nee Ja/nee	Max 10 punten 2 pnt per certificaat
8	Studiereizen	U heeft in de afgelopen 2 jaar aan een georganiseerde meerdaagse agrarische studiereis deelgenomen	Ja/nee	3
9	Scholing medewerkers	U heeft een uitgewerkt opleidings- en scholingsprogramma voor medewerkers	Ja / nee	5

	Maatregel	Omschrijving	Antwoord	Waardering (punten)
10	Leerbedrijf	U bent een erkend agrarisch leerbedrijf	Ja / nee	5
11	Pilotbedrijf	U neemt deel aan een door het GVM erkend pilotproject (bv Proefstal NH3-reductie)		10
		Max score		91 punten

7. GVM maatlat Omgevingsgerichtheid

In de maatlat Omgevingsgerichtheid worden activiteiten en voorzieningen gewaardeerd die de cohesie tussen het agrarisch bedrijf en haar omgeving versterken en/of bijdragen aan de transparantie van het bedrijf naar de omgeving. Deze maatlat heeft een generiek karakter en is voor alle bedrijfstypen toepasbaar. Belangrijk bij het invullen van deze maatlat is dat er rekening gehouden wordt met het gemeentelijk beleid.

	Maatregel	Omschrijving	Waardering (punten)
1	Informatiebord	Vanaf openbare weg leesbaar informatiebord met minimaal in woord en/of beeld: bedrijfsinformatie over diersoort en -categorie en doel van de bedrijfsmatig op het bedrijf gehouden dieren (bijv. fokkerij, opfok, melk-, eier- of vleesproductie) of geteelde producten.	6
2	Website	Het bedrijf beschikt over een eigen website met minimaal de volgende informatie: type bedrijf, aantallen dieren, houderij en toelichting op het productieproces.	6
3	Webcam	Er is een webcam in één of meerdere stallen en/of uitlopen geïnstalleerd, en gekoppeld aan een voor derden toegankelijk medium. De beelden zijn op elk gewenst moment te bekijken, bv op de website van het bedrijf of bij informatiebord.	3
4	Toegankelijkheid bedrijf	Het bedrijf beschikt over een opengesteld (wandel)pad over erf of eigen grond met tenminste zicht op bedrijfsactiviteiten buiten de stal. De lengte hiervan bedraagt < 100 m 100 m - 250 m ≥ 250 m Een wandelpad over openbaar terrein (bv over de openbare weg) komt niet voor punten in aanmerking	Max 10 pnt 0 6 10
5	Zicht op dieren	- Inkijf in de stal of zicht op dieren (die op het bedrijf worden gehouden) in de weide. - In de stal de dieren bekijken (via directe toegang tot de stal of via ramen in een afgescheiden bezoekersruimte of skybox). Vanaf de openbare weg moet duidelijk zichtbaar zijn dat bezoekers op het bedrijf welkom zijn en ze al dan niet onder begeleiding of na afspraak de stal / bezoekersruimte mogen betreden.	Max 8 pnt 4 8
6	Burendag	Het bedrijf is tenminste eenmaal per 2 jaar opengesteld voor publiek middels een open dag of een (boeren)burendag waarbij omwonenden en dorpsgenoten worden uitgenodigd op het bedrijf.	8
7	Verbrede landbouw		Max 10 pnt
7a		Boerderijwinkel / huisverkoop / verkoop via automaat aan openbare weg	5
7b		Zorg- of opvangfunctie (zorgboerderij, dag- of naschoolse opvang)	5
7c		B&B / Boerderijcamping	3
7d		Multifunctioneel gebruik (bv vergaderaccommodatie, boerengolf)	3
8	Inzicht in GVM-score	Op de website van mijn bedrijf of via het informatiebord aan de openbare weg maak ik de GVM-beoordeling van mijn bedrijf zichtbaar.	10
		Max score	61 punten

8. GVM maatlat Natuur & Landschap

Het thema 'Natuur & Landschap' van het GVM richt zich op het bevorderen van (de variatie aan) natuur- en landschapselementen op de bij het bedrijf behorende gronden.

Minimum puntenscore: minimaal 1% van het kadastraal oppervlak van het bedrijf is ingericht op behoud van natuur- en landschapselementen.

Naast deze maatlat is het hebben van een bedrijfsnatuur- en landschapsplan een randvoorwaarde voor het GVM.

	Maatregel	Omschrijving	Waardering
	Natuur & landschapsplan	Het bedrijf beschikt over een actueel natuur- en landschapsplan (max 5 jaar oud) voor haar gronden, dat opgesteld of goedgekeurd is door een deskundige van Landschapsbeheer Groningen of een andere in het kader van het GVM gekwalificeerde instelling	Randvoorwaardelijk criterium
1	Natuur & landschapselementen	Welk percentage van het totale (kadastrale) oppervlak van uw percelen (<u>excl bouwblok</u>) wordt ingezet voor natuur & landschap (bos, hagen, solitaire en laanbomen, singels, poelen, of oevers van watergangen en sloten, bermen, beheersgrond of akkerranden). Bemesting en gebruik bestrijdingsmiddelen is hier niet toegestaan. < 1 % 1 – 2 % 2 - 3% 3 - 5% ≥ 5 %.	Max 15 punten 0 5 9 12 15
2	Soortenrijkdom	- Teelt van tenminste 4 verschillende akkerbouw- en/of voedergewassen (niet zijnde grasland) met een minimum omvang van 0,5 ha per teelt. - Tenminste 20 % van mijn grond bestaat uit blijvend en gevarieerd grasland (natuurlijk of kruidenrijk grasland).	3 5
3	Agrarisch natuurbeheer	Deelname aan agrarisch natuurbeheer, te weten; - Akkervogelbeheer - Weidevogelbeheer - Landschapselementen - Peilbeheer	Max 15 pnt 3 10 5 5
4	Weidegang	Gedurende tenminste 120 dagen/jaar weidegang aanbieden aan: - Het jongvee - De droogstaande melkkoeien - De koeien die gemolken worden	Max 25 pnt 5 8 20
5	Schuil- en nestplaatsen voor dieren	Op mijn bedrijf heb ik: - Minimaal 5 nestkasten / nestvoorzieningen voor vogels - Een nestpaal voor ooievaars of een nestkast voor roofvogels. - Een vleermuizenkelder/-kast. - Bijenkast(en) of nestgelegenheid voor (graaf)wespen - Minimaal 2 takkenhopen van snoeihout, maaisel of afgestorven riet met een hoogte van minimaal 1 meter als schuilplaats voor o.a. reptielen	Max 5 pnt 1 1 1 1 1
6	Groen op het bouwblok	Welk percentage van het totale oppervlak van uw bouwblok wordt ingezet voor "groen" (houtig, kruidig en/of vochtig). Het oppervlak aan tuin binnen het bouwblok mag hierin worden	

	Maatregel	Omschrijving	Waardering
		meegeteld. Bemesting en gebruik bestrijdingsmiddelen is niet toegestaan. <5 % groen 5 - 10 % groen 10 - 20 % groen 20 - 30 % groen ≥ 30 % groen	Max 15 pnt 0 5 8 12 15
7	Bestrijdingsmiddelen	Er worden geen chemische bestrijdingsmiddelen of gewasbeschermingsmiddelen toegepast (EKO-certificaat).	15
		Max score	98 punten

9. GVM maatlat Kringlopen

Het thema Kringlopen krijgt invulling via de KringloopWijzer en regionale kringlopen. Omdat een landelijke uitwerking voor een geborgde systematiek van de Kringloopwijzer nog in ontwikkeling is, zal in versie 1.0 van het GVM worden ingezet op een stimulans om de KringloopWijzer als monitoringsinstrument te gebruiken. Bedrijven die de Kringloopwijzer al langere tijd gebruiken, krijgen hiervoor extra punten.

Bij regionale kringlopen wordt de afstand waarover mest wordt afgezet en ruwvoer wordt aangevoerd beoordeeld. De mate waarin dit gebeurt wordt buiten beschouwing gelaten, omdat dat in de maatlat grondgebondenheid al tot uiting komt.

Vooralsnog is een verdeling 60/40 aangehouden tussen beide subthema's.

	Maatregel	Omschrijving	Waardering
	Kringloopwijzer		Max 60 punten (nu max 35)
1	Toekomstig gebruik Kringloopwijzer	Ik pas de kringloopwijzer van ZuivelNL vanaf 2015 standaard op mijn bedrijf toe en zal alle hiervoor noodzakelijke gegevens (laten) verzamelen en beschikbaar stellen. -	12
		Ik laat al mijn gras- en maaskuilen door een erkend laboratorium opmeten bemonsteren en analyseren	3
2	Huidig gebruik Kringloopwijzer	Ik pas de Kringloopwijzer al op mijn bedrijf toe en heb hiervan resultaat-overzichten van: <ul style="list-style-type: none"> - De afgelopen 3 kalenderjaren - De afgelopen 2 kalenderjaren - Het afgelopen kalenderjaar - Ik ben dit jaar van start gegaan 	20 15 10 5
3	Resultaten Kringloopwijzer	In toekomstige versies nader uit te werken.	pm
	Regionale kringlopen		Max 40 punten
4	Mestafzet	(1 antwoord mogelijk)	
4a		Ik heb geen mestoverschot en gebruik alle geproduceerde mest op grond in eigen gebruik, of	20
4b		Alle mest die van mijn bedrijf wordt afgevoerd zet ik af naar agrariërs binnen een straal van max 15 km van mijn bedrijf, of	15
4c		Alle mest die van mijn bedrijf wordt afgevoerd zet ik af naar agrariërs binnen een straal van max 30 km van mijn bedrijf	10
4d		Alle mest die van mijn bedrijf wordt afgevoerd zet ik af naar agrariërs binnen een straal van max 50 km van mijn bedrijf	5
4e		Overig	0
5	<u>Aanvoer ruwvoer</u>	(1 antwoord mogelijk)	
5a		Ik voer geen ruwvoer aan van buiten mijn bedrijf.	20
5b		Ik voer ruwvoer aan van agrariërs binnen een straal van max 15 km van mijn bedrijf, of	15
5c		Ik voer ruwvoer aan van agrariërs binnen een straal van max 30 km van mijn bedrijf, of	10
5d		Ik voer ruwvoer aan van agrariërs binnen een straal van max 50 km van mijn bedrijf, of	5
5e		Overig	0
		Huidige max score	75

10. GVM maatlat Grondgebondenheid

Door de sector zelf wordt nog gewerkt aan een definitie voor grondgebondenheid. Het voornemen is om deze definitie te volgen in het GVM. Tot hierover meer duidelijkheid is, zal het GVM grondgebondenheid beoordelen op basis van het aantal GVE per hectare. Tot de grond wordt gerekend alle landbouwgrond die het bedrijf in feitelijk gebruik heeft. De GVE's worden bepaald op basis van de aangevraagde aantallen dierplaatsen.

Naast deze maatlat is grondgebondenheid ook een randvoorwaarde. Als bovengrens wordt de norm gehanteerd van 4,5 GVE/hectare.

		criterium	Antwoord	
	Uitgangspunten			
1	Grond	Aantal ha's landbouwgrond dat het bedrijf feitelijk gebruik heeft (zie Landbouwtelling/opgave gewaspercelen)	.. ha	
2	Dieren	Dierplaatsen volgens vergunningaanvraag		Aantal GVE
		Aantal melkkoeien (1 GVE)	... stuks	...
		Aantal jongvee tot 2 jaar (gem 0,4 GVE)	.. stuks	...
		Aantal volwassen stieren (1 GVE)	.. stuks	...
		Aantal schapen/geiten (0,15 GVE)	.. stuks	....
2a		Totaal		..... GVE
	Berekening			
3	GVE/ha	Totaal aantal GVE/ha's landbouwgrond in gebruik (= antwoord 2a/1a)	... GVE/ha	
	Waardering GVM			Waardering
	Basisvoorwaarde grondgebondenheid	Indien GVE/ha > 4,5		Geen medewerking tot bouwblokvergroting
	Maatlat Grondgebondenheid			
	Punten waardering grondgebondenheid	Indien GVE/ha: - $\leq 4,5$ GVE/ha, maar $\geq$ dan 3,5 GVE/ha: - < 3,5 GVE/ha dan waarden met 5 punten per 0,1 GVE/ha lager dan 3,5 GVE - $\leq 1,5$ GVE = 100 punten (Voorbeelden: 3,4 GVE/ha = 5 punten; 1,7 GVE/ha = 90 punten)		0 punten ... punten 100

Toelichting:

Tabel GVE's per dier (Dienst Regelingen):

Diercategorie	GVE
- Schapen en geiten, ongeacht leeftijd	0,15
- Rund jonger dan 6 maanden	0,20
- Rund van 6 tot 24 maanden	0,60
- Rund vanaf 24 maanden, of afgekald	1,00

Voorstel om voor het GVM voor jongvee van 2 weken tot 24 maanden de middelwaarde van 0,4 GVE te hanteren.

Achtergrondinfo bij GVE/ha:

- Ca 50 % eigen ruwvoerproductie = 3,5 - 4,6 GVE/ha
- Zelfvoorzienend in ruwvoerproductie = 1,8 - 2,3 GVE/ha
- Voldoende plaatsingsruimte voor eigen mest = 1,5 - 1,9 GVE/ha

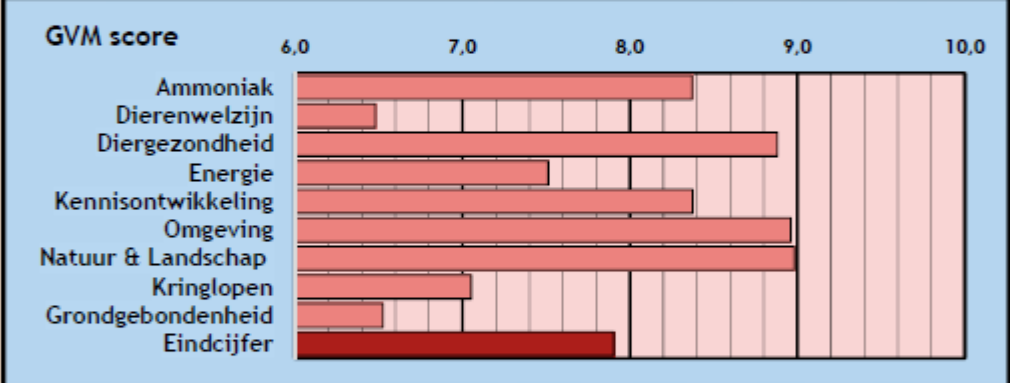
BIJLAGE 4 Randvoorwaarden voor het GVM

Thema	Invulling	Beoordeling	Grenswaarde
Wettelijke vereisten	Landelijke, provinciale en gemeentelijke regelgeving	Voldoet / voldoet niet	
Architectuur & erf	Bouwblok op maat methode	Voldoet / voldoet niet	Moet zijn afgesloten met een goedgekeurd plan
Dialoog	vijf eigen criteria	Voldoet / voldoet niet	Tenminste voldoen aan drie criteria
Grondgebondenheid	Max aantal GVE/ha	Voldoet / voldoet niet	Grenswaarde 4,5 GVE/hectare
Natuur & Landschap	Bedrijfsnatuur- en landschapsplan	Voldoet / voldoet niet	
	Minimaal aantal punten	Voldoet / voldoet niet	
Ammoniak	Maximaal aantal punten	Voldoet / voldoet niet	Grenswaarde 9 punten

BIJLAGE 5 Verbeelding GVM-certificaat

Melkveehouderij De Vries Akkerweg 1 9999 ZZ Bedum KvK. 123456789 Registratienr. 123456ABCD <i>Voorbeeld t.b.v. het Groninger Verdienmodel</i>			
			
Maatlatten	Behaalde punten	GVM score	
1 Ammoniak	32	8,4	
2 Dierenwelzijn	12	6,5	
3 Diergezondheid	54	8,9	
4 Energie	31	7,5	
5 Kennisontwikkeling	54	8,4	
6 Omgeving	37	9,0	
7 Natuur & Landschap	73	9,0	
8 Kringlopen	25	7,1	
9 Grondgebondenheid	n.v.t.	6,5	
Eindcijfer	(min. 7,5)	7,9	

GVM score	6,0	7,0	8,0	9,0	10,0
Ammoniak					
Dierenwelzijn					
Diergezondheid					
Energie					
Kennisontwikkeling					
Omgeving					
Natuur & Landschap					
Kringlopen					
Grondgebondenheid					
Eindcijfer					

Randvoorwaarden Groninger Verdienmodel		
a	Wordt voldaan aan geldende landelijke, provinciale & gemeentelijke regelgeving?	Ja
b	Is de bouwblok op maat methode afgesloten met een goedgekeurd plan?	Ja
c	Wordt voldaan aan ten minste 3 van de 5 gedefinieerde criteria inzake dialoog met de naaste omgeving?	Ja
d	Wordt voldaan aan de gestelde grenswaarde voor ammoniak van 9 punten conform de MDV norm?	Ja
e	Beschikt het bedrijf over een bedrijfsnatuur- en landschapsplan?	Ja
f	Wordt ten minste 1% van het totale oppervlak van de percelen (excl. bouwblok) ingezet voor natuur & landschap?	Ja
g	Wordt voldaan aan de grenswaarde van 4,5 GVE/ha?	Ja

Beoordeling	Voldoende
Er wordt voldaan aan alle door het Groninger Verdienmodel gestelde eisen	

BIJLAGE 6 Genodigden bijeenkomsten

Leden Bestuurlijk Overleg:

De heer S. van der Velde	Bestuurslid Natuur- en Milieufederatie Groningen
Mevrouw A. van Velde	Bestuurslid LTO Noord
De heer H. Staghouwer	Gedeputeerde provincie Groningen

Leden werkgroep Groninger Verdienmodel:

Mevrouw I. van Dorp	Projectleider provincie Groningen
Mevrouw N. de Jong	Senior Beleidsmedewerker provincie Groningen
De heer T. Wahle	Beleidsadviseur LTO Noord, omgevingsbeleid Groningen
Mevrouw E. Farwick	Projectmedewerker Natuur- en Milieufederatie Groningen
De heer F. Debets	Bestuurslid Natuur- en Milieufederatie Groningen
De heer S. Bokma	Adviseur Wageningen UR Livestock Research
De heer A. van Bolhuis	Provincie Groningen
Mevrouw F.M. Top	Project assistent provincie Groningen

Genodigden Rondetafel Bijeenkomsten:

De heer M. Gorter	LTO Noord
De heer H. van Zijst	Wesselink van Zijst (gespreksleider)
De heer W. Smits	GrAJK
De heer T. de Jong	GrAJK
De heer J. Hamminga	GrAJK
De heer A. Langereis	Noorderland Melk
De heer J.W. Straatsma	Friesland Campina
Mevrouw M. Kiep	Vereniging Groninger Dorpen
De heer S. Bakker	Vereniging Groninger Dorpen
De heer T. Sprenger	Vereniging Groninger Gemeenten
De heer R. Eggink	Gemeente Slochteren
Mevrouw M. de Kreij	Duurzame Zuivelketen
De heer M. Bentz van den Berg	BI ORA
Mevrouw W. Raaijmakers	BI ORA
De heer M. Bügel	Stichting Natuur en Landschap Eemsmond
De heer J.P. Elverding	Achterban Natuur- en Milieufederatie
Mevrouw I. Noordergraaf	Achterban Natuur- en Milieufederatie
De heer A. Baken	Hogeschool Van Hall Larenstein
De heer B. Koks	Werkgroep Grauwe Kiekendief
De heer A. Tolsma	St. Landschap Oldambt
De heer G. Schoemakers	St. Landschapsbeheer Groningen
De heer R. Reintsema	St. Het Groninger Landschap
De heer B. van den Berg	Dierenbescherming
De heer P. Jorna	GGD
De heer K. van der Ven	Waterschap Noorderzijlvest

De heer E. Hoogland

Van Stad tot Wad

De heer S. Bokma

Adviseur Wageningen UR Livestock Research

Genodigden gemeentelijke informatiebijeenkomsten:

De gemeenteambtenaren van de afdelingen RO en milieu

Genodigden Wethoudersbijeenkomst:

De wethouders van de afdelingen RO, milieu en landbouw

Achterbanraadplegingen:

Achterban Natuur- en Milieufederatie

Achterban LTO Noord

Achterban provincie Groningen

BIJLAGE 7 Communicatieplan

Aanleiding

Groningen wil ruimte bieden aan de ontwikkeling van de landbouw. PS Groningen hebben een motie aangenomen genaamd 'Groninger Verdienmodel'. Daarbij worden uitbreidingsmogelijkheden van grote landbouwbedrijven gekoppeld aan sprongen in duurzaamheid. De motie in Groningen staat niet op zichzelf. Groningen wil in 2020 koploper in duurzame landbouw zijn. De vraag hoeveel ruimte landbouw krijgt, is in meerdere provincies aan de orde. Daarbij tekenen we aan dat in Groningen de uitgangspositie goed is ten opzichte van bijvoorbeeld Noord-Brabant. Onze inzet is: het gaat nu goed, maar we willen koploper in duurzame landbouw worden.

Een aantal dossiers raakt de ontwikkeling van het Groninger Verdienmodel:

De agroagenda als aanjager en facilitator van projecten van de sector en de ketenpartners.

De landbouwdialoog waarin we hebben aangegeven dat meer gesprek tussen boeren en burgers essentieel is.

De ontwikkelingen rondom het GLB en de invulling van vergroeningseis.

Communicatiedoelstelling per doelgroep

Het Groninger Verdienmodel is een zichtbaar en concreet instrument voor de sector, het maatschappelijk veld en de provincie in de komende jaren. Daarom willen we het instrument eerst goed ontwikkelen en daarna stevig positioneren op noordelijk niveau. De eerste toepassing richt zich op de melkveehouderij.

- *Boeren* vinden dat Groningen ruimte biedt aan ontwikkeling van (gezinsbedrijven in) de landbouw en herkennen het Groninger Verdienmodel als inspirerend instrument waarmee zij op bedrijfsniveau concreet aan de slag gaan. Niet alleen als ze doorgroeien tot 4 hectare.
- *Ketenpartners* zoals de (zuivel)coöperaties erkennen het model en stemmen hun beleid en afspraken af, zoals vanuit het GVM project aansluiting wordt gezocht bij de ontwikkelingen die zij inzetten.
- *Burgers* die wonen in directe omgeving zien bevestigd, dat de ontwikkeling op het platteland op een verantwoorde manier gebeurt met aandacht voor de omgeving. En zij spelen daar zelf ook een actieve rol bij.
- *Provinciale, lokale en nationale politici en maatschappelijk organisaties* zien dat Groningen op verantwoorde wijze ruimte biedt aan de ontwikkeling van gezinsbedrijven in de landbouw en herkennen het Groninger Verdienmodel als krachtig instrument als aanvulling op de bestaande Maatwerkbenadering.
- *Provinciale en gemeentelijke RO- en landbouwmensen* leren gedurende het project hier mee te werken en in te passen in hun dagelijkse praktijk.

Het verhaal dat we uitdragen

Landbouw hoort bij Groningen. Nu en in de toekomst. Met het afschaffen van melkquota en een vergrijzende groep boeren zullen juist de komende jaren jonge ondernemers starten en bestaande bedrijven groeien. Ruimte voor boeren is nodig om gezinsbedrijven perspectief te blijven bieden. Ruimte waar dat kan uiteraard. En mits de echte grote groeiers stappen maken in verduurzaming. Omdat we dat van hen mogen verwachten én omdat zij juist als koplopers in duurzaamheid kunnen inspireren. Vandaar dat mogelijkheden voor ontwikkeling gekoppeld worden aan eisen op het gebied van diergezondheid en welzijn, kringlopen/energiebeheer, biodiversiteit, kennis en architectuur. En ook aan afstemming met de burens. Om dit te bereiken werken LTO Noord, NMF Groningen en provincie Groningen samen.

Het Verdienmodel stimuleert de landbouwsector om inspanningen te verrichten die de landbouw in Groningen duurzamer, het landschap mooier en schoner en de betrokkenheid tussen de sector en de omgeving actiever maken. Als deze inspanning geleverd wordt staat daar iets tegenover; de ondernemer krijgt ruimte voor uitbreiding. Of andersom: als de inspanning niet geleverd wordt, is uitbreiding van het bouwblok boven 2 hectare niet mogelijk.

De centrale boodschap is:

Groningen wil koploper worden in de duurzame landbouw. Boeren die innoveren en verduurzamen, in samenspraak met hun omgeving, kunnen in Groningen hun bedrijf uitbreiden. Een sterke, duurzame landbouw in een schoon en mooi landschap: voor deze doelen hebben de sector, de overheid en maatschappelijke organisaties het Groninger Verdienmodel op verzoek van de provinciale politiek ontworpen.

Het GVM is uniek in Nederland en ontwikkeld in samenspraak tussen provincie, LTO Noord en Natuur- en Milieufederatie Groningen. Wie zich bovenwettelijk inspant op verschillende thema's, zoals diergezondheid, ammoniak, natuur en landschap en het voeren van een dialoog met de omgeving, kan punten verdienen en daarmee een rapportcijfer behalen. Wie een 7,5 of hoger haalt, mag het bedrijf uitbreiden.

Afzenders

Kern bestaat uit LTO Noord, NMFG en provincie.

Partijen stemmen per fase af met welk verhaal zij op welk moment naar buiten gaan.

Als het model staat, is het goed een bredere coalitie te zoeken die het draagt. Denk aan gemeenten, BoerenNatuur, GrAJK, de coöperaties en andere partijen die nu via de Ronde Tafelbijeenkomsten betrokken zijn.

Aanpak

In de uitwerkingsfase blijven we nog wat meer op de achtergrond. Op gezette tijden is het wel wenselijk de dichtst betrokkenen en de politiek mee te nemen. De tekst onder het verhaal en het proces dat loopt worden tot die tijd eenduidig gecommuniceerd, uiteraard kunnen partijen daarbij aangeven wat het Groninger Verdienmodel betekent voor hun achterban. Bij vragen van de pers stemmen we onderling af. Alle partijen hebben een eigen verantwoordelijkheid in het meenemen en informeren van hun achterban: provincie richting o.a. gemeenten; LTO richting ANV's, GrAJK en boeren; NMFG naar natuur- en milieuorganisaties. Als we in maart gaan testen bij bedrijven organiseren we een persexcursie, excursies voor boeren, burgers en maatschappelijk veld. Als het model er komende zomer is, volgt er goede voorlichting aan iedereen die er mee moet werken: boeren, vergunningverleners etc.

Naast de Agroagenda en de Visie agrarisch natuurbeheer is het Groninger Verdienmodel voor de provincie een zichtbaar instrument om een slag te maken in duurzame landbouw. Ook voor LTO Noord en NMFG is dit dossier een speerpunt. Dit betekent elkaar ruimte geven in de communicatie en tegelijkertijd een krachtig gezamenlijk verhaal neerzetten.

Communicatie zit voor een groot deel in het proces. Denk aan de wijze waarop we de betrokken partijen meenemen. Communicatiemiddelen als mailing, website of een excursie ondersteunen hierbij. Daarom is het voorstel communicatie te agenderen in het bestuurlijk overleg en tijdens de vergaderingen van de werkgroep. Een aparte communicatiegroep is niet strikt noodzakelijk als de (provinciale) communicatieadviseur aanschuift in genoemde gremia.

Aandacht voor emotie is van belang als we een breder publiek gaan informeren. De motie vindt zijn oorsprong in een langer lopend maatschappelijk debat, onder andere over de weerstand tegen megastallen bij inwoners en maatschappelijke organisaties en de irritatie over het aan banden leggen van de 'roze invasie' van varkens bij i.v. bedrijven. De fase waarin het model concreet wordt, is hiervoor het goede moment.

Het model kan een inspiratiebron zijn voor alle boeren. Het model is in eerste instantie gericht op de grote groeiers in de melkveehouderij. Echter, we willen meer boeren op deze manier inspireren en motiveren. Laten zien wat verduurzaming ook hen kan opleveren. Uiteindelijk willen we het model landelijk sterk positioneren. Dat is goed voor de boeren die daarmee kunnen laten zien dat wat zij doen echt iets is. Een website van het model zelf, een goede brochure en wellicht andere middelen worden hierbij ingezet. Wellicht kan een stempel/keurmerk voor bedrijven hier aan bijdragen. Vraagpunt is hoe wij daar in het geval van de zuivel ook de coöperaties bij betrekken.

BIJLAGE 8 Stappenplan

Het proces start bij de agrarisch ondernemer die een uitbreiding voorbereidt. Hij meldt zich bij de gemeente, die hem informeert over de procedure. Als de gemeente uitbreiding boven 2 hectare uitsluit, stopt het proces. Als de gemeente uitbreiding boven 2 hectare toestaat, onder voorwaarde dat het GVM toegepast wordt, dan kan het proces starten.

De gemeente informeert de provincie. De provincie maakt een procesbegeleider vrij. Deze procesbegeleider heeft een onafhankelijke positie en houdt toezicht op de voortgang van het proces en bewaakt de gemaakte afspraken. De procesbegeleider neemt contact op met de initiatiefnemer, bespreekt de ideeën van deze ondernemer, het beoogde tijdpad en informeert hem/haar over het GVM, inclusief de Maatwerkbenadering. Naast de procesbegeleider zijn er vanuit diverse instanties deskundigen betrokken.

De ondernemer start de planvorming en oriënteert zich op de GVM maatlatten. De gemeente start het keukentafelgesprek .

Op enig moment kan de GVM-balans worden opgemaakt en meldt de ondernemer zich bij SMK, die een ci inschakelt. De ci voert de audit uit voor het ontwerp GVM certificaat en komt met een oordeel: wel of niet geslaagd. Met het positieve oordeel gaat de gemeente over tot aanpassing van het bestemmingsplan. De procesbegeleider blijft ook bij het realisatieproces betrokken. Het oplevermoment met de oplever-audit (voor het definitieve GVM certificaat) is voor de procesbegeleider een belangrijk moment.

BIJLAGE 9 Brief aan Provinciale Staten inzake het GVM

 <p>provincie groningen</p> <p>bezoekadres: Martinerkerkhof 12</p> <p>postadres: Postbus 610 9700 AP Groningen</p> <p>algemeen telefoonnr.: 050 316 49 11</p> <p>algemeen faxnr.: 050 316 49 33</p> <p>www.provinciegroningen.nl info@provinciegroningen.nl</p> <p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); font-weight: bold; font-size: 2em;">GEDEPUTEERDE STATEN</p>	<p style="text-align: right;">Aan Provinciale Staten</p> <p>Datum : 11 JUNI 2014</p> <p>Briefnummer : 2014-22.995/24/A.12, LGW</p> <p>Zaaknummer : 521011</p> <p>Behandeld door : Dorp I.M. van</p> <p>Telefoonnummer : (050) 316 4221</p> <p>E-mail : i.van.dorp@provinciegroningen.nl</p> <p>Antwoord op :</p> <p>Bijlagen : 2</p> <p>Onderwerp : Groninger Verdienmodel</p> <p>Geachte dames en heren,</p> <p>1. Samenvatting</p> <p>Op 20 maart 2013 heeft u ons opdracht gegeven om een verdienmodel te ontwikkelen voor de landbouwsector in Groningen waarmee agrarische ondernemers ruimte kunnen verdienen voor de ontwikkeling van hun bedrijf. Het afgelopen jaar hebben wij samen met LTO Noord en de Natuur- en Milieufederatie Groningen gewerkt aan de ontwikkeling van een Groninger Verdienmodel (GVM) voor de melkveehouderijsector. Op 28 mei jl. hebben wij u het GVM gepresenteerd, gevolgd door een bezoek aan het bedrijf van de Maatschap Tromp in Houwerzijl. Wij stellen het GVM vast in onze vergadering van 1 juli 2014 en zal per die datum in werking treden, tenzij u dit onderwerp in uw vergadering in juli wenst te behandelen. Zodra gemeenten met ons procesafspraken hebben gemaakt over de toepassing van het GVM, zullen wij 'nadere regels' als bedoeld in artikel 4.19a, lid 3, van de Omgevingsverordening vaststellen op grond waarvan bestemmingsplannen van deze gemeenten kunnen voorzien in agrarische bouwpercelen tot een omvang van maximaal 4 hectare.</p> <p>2. Doel en wettelijke grondslag</p> <p>Uw Staten hebben ons op 20 maart 2013 verzocht om in samenwerking met de hele landbouwketen en natuurorganisaties in de landbouwdialoog te komen tot een landbouwconvenant waarin ontwikkelingsruimte voor de landbouw gekoppeld wordt aan een zogenaamd Groninger Verdienmodel.</p> <p>3. Procesbeschrijving en planning</p> <p>Het afgelopen jaar hebben wij samen met LTO Noord en de Natuur- en Milieufederatie Groningen gewerkt aan de ontwikkeling van het GVM voor de melkveehouderijsector in Groningen. Wij hebben er bewust voor gekozen om het GVM in eerste instantie uit te werken voor de melkveehouderij, omdat binnen deze sector de vraag naar ruimte in de toekomst het grootst zal zijn. Gedurende het proces zijn we voortdurend in gesprek geweest met andere belanghebbende partijen, zoals gemeenten, verwerkende industrie en de achterban van LTO-Noord en de NMFG. Tijdens de zogenoemde 'Ronde Tafelbijeenkomsten' zijn wij actief met deze partijen in gesprek gegaan en hun input expliciet betrokken bij de verdere ontwikkeling van het model. Tijdens de Ronde Tafelbijeenkomst in september 2013 is een aantal van uw commissieleden aanwezig geweest.</p>
---	--

Daarnaast hebben wij aparte bijeenkomsten georganiseerd voor de Groninger gemeenten, omdat zij het GVM zullen moeten betrekken bij hun plannen voor agrarische schaalvergroting boven de 2 hectare.

Wij streven ernaar het GVM vanaf 1 juli 2014 in werking te laten treden, met inachtneming van de eerdere opmerking van eventuele bespreking in uw Staten. Een aantal onderdelen van het GVM zal daarna nog verder uitgewerkt moeten worden. Zo betreft een niet onbelangrijk onderdeel de handhaving in de gebruiksfase en daarmee de beantwoording van de vraag of de agrarisch ondernemer zich houdt aan de afspraken die gemaakt zijn in het kader van het GVM. Wij willen het komende jaar benutten om nader onderzoek naar de noodzaak en mogelijkheden van bedoelde borging te doen en zullen de resultaten daarvan betrekken bij de volgend jaar te verwachten evaluatie van versie 1.0, die mogelijk tot bijstelling van het GVM kan leiden. Mochten er in de tussentijd onverwachte majeure zaken opkomen waarmee wij geen rekening hebben gehouden, dan zullen wij u hier uiteraard tijdig over informeren.

De evaluatie van versie 1.0 van het GVM is naar onze mening ook het juiste moment om een verdienmodel te ontwikkelen voor de akkerbouw en/of de intensieve veehouderij. In uw motie spreekt u immers over de gehele landbouwsector.

4. Begroting

Dit onderwerp valt onder het thema Landbouw van het programma Karakteristiek Groningen van de begroting 2014.

5. Inspraak/participatie

Voor de inwerkingtreding van het GVM geldt geen formele inspraakprocedure. Bellanghebbende partijen zijn intensief betrokken bij de ontwikkeling van het model tijdens de Ronde Tafelbijeenkomsten, informatiebijeenkomsten en achterbanraadpleging door LTO Noord en de NMFG.

6. Nadere toelichting

Op 27 mei jongstleden hebben wij besloten een ontwerp partiële herziening 2014 van de provinciale Omgevingsverordening 2009 in procedure te brengen. Een onderdeel daarvan is het voornemen om de in artikel 4.19a, lid 4, van de Omgevingsverordening opgenomen zaken, waar de toelichting op het bestemmingsplan, dat voorziet in uitbreiding van een agrarisch bouwperceel inzicht in dient te bieden, uit te breiden met een bepaling die luidt:

"de toelichting op een bestemmingsplan dat op grond van nadere regels als bedoeld in het eerste lid en/of het derde lid voorziet in de uitbreiding van een agrarisch bouwperceel tot een omvang groter dan twee hectare, bevat - in aanvulling op het in het vierde lid, sub 1, gestelde - een beschrijving van de aard van de inspanningen waartoe het bedrijf zich in het kader van het Groninger Verdienmodel toe heeft verplicht".

Daarnaast wordt er een convenant gesloten waarin de samenwerking tussen LTO Noord, de NMFG en de overheden bekrachtigd wordt.

7. Afsluiting

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Groningen:

 , voorzitter.

 , secretaris.

Bijlagen:

Nr.	Titel	Soort bijlage
1	Ontwikkeling van het GVM voor de melkveehouderij	document
2	Verslag van de presentatie op 28 mei 2014	document